BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

GIÁO DỤC CÔNG DÂN 6

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ TOAN (Tổng Chủ biên)
TRẦN THỊ MAI PHƯƠNG (Chủ biên)
NGUYỄN HÀ AN – NGUYỄN THỊ HOÀNG ANH – PHẠM THỊ KIM DUNG – NGUYỄN THỊ THỌ

GIÁO DỤC CÔNG DÂN 6

(Tái bản lần thứ năm)

KẾT NỐI TRI THỨC
VỚI CUỘC SỐNG

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

HƯỚNG DẪN SỬ DỤNG SÁCH

Mỗi hoạt động trong sách *Giáo dục công dân 6* đều được chỉ dẫn bằng một kí hiệu. Thầy cô sẽ hướng dẫn các em học theo những chỉ dẫn này. Các em cũng có thể theo các kí hiệu chỉ dẫn để tự học.

KHỞI ĐỘNG

Mở đầu, tạo hứng thú để dẫn vào bài mới.

KHÁM PHÁ

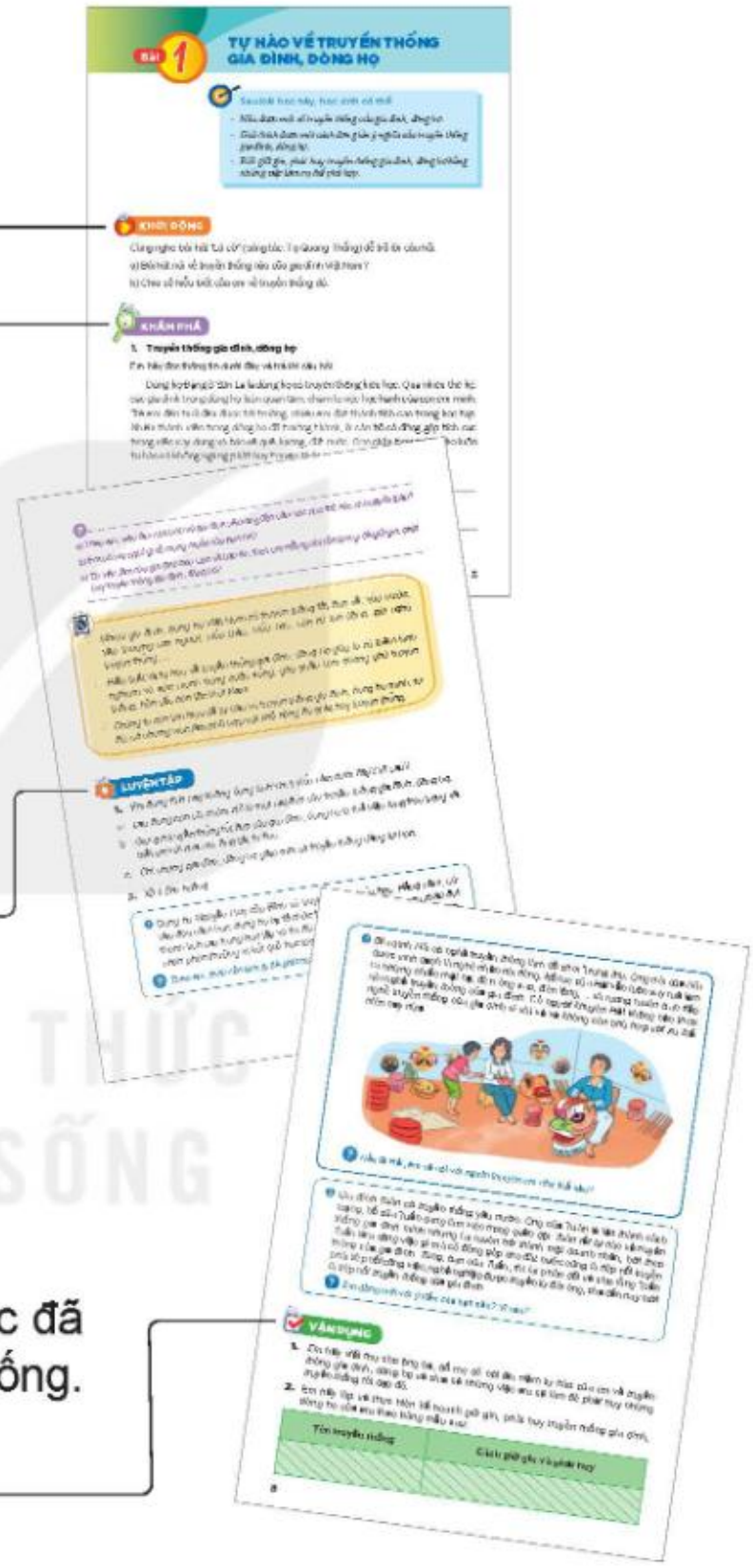
Phát hiện tri thức mới, kĩ năng mới nhằm trả lời các câu hỏi: Là gì? Biểu hiện như thế nào? Làm như thế nào? Ý nghĩa?

LUYỆN TẬP

Củng cố tri thức, kĩ năng đã được khám phá.

VẬN DỤNG

Vận dụng những tri thức đã học vào thực tiễn cuộc sống.

Để bài học giáo dục đạo đức, kĩ năng sống, giáo dục kinh tế, pháp luật thực sự có ích, các em hãy thường xuyên vận dụng những điều đã học vào cuộc sống hằng ngày.

Hãy bảo quản, giữ gìn sách giáo khoa để dành tặng các em học sinh lớp sau!

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

LỜI NÓI ĐẦU

Các em học sinh yêu quý!

Sách giáo khoa *Giáo dục công dân 6* được biên soạn theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực cho học sinh. Sách sẽ giúp các em có những tri thức cơ bản về đạo đức, kĩ năng sống, kinh tế và pháp luật qua 12 bài học.

Sách giáo dục các em niềm tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ; tình yêu thương đối với con người; siêng năng, kiên trì trong học tập và trong công việc; tôn trọng sự thật; tự lập trong cuộc sống; tiết kiệm, không xa hoa, lãng phí; giúp các em biết tự nhận thức bản thân; có kĩ năng ứng phó với một số tình huống nguy hiểm trong cuộc sống; có những hiểu biết về quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam, về quyền trẻ em.

Từ những tri thức đã khám phá, các em sẽ nhận xét, đánh giá được thái độ, hành vi của bản thân và người khác; tự điều chỉnh, phát triển bản thân và nhắc nhở người khác điều chỉnh thái độ, hành vi phù hợp với chuẩn mực đạo đức và các quy định của pháp luật.

Chúc các em có những giờ học vui vẻ và bổ ích.

MỤC LỤC

Bài	NỘI DUNG	Trang
1	Tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ	5
2	Yêu thương con người	9
3	Siêng năng, kiên trì	13
4	Tôn trọng sự thật	17
5	Tự lập	22
6	Tự nhận thức bản thân	26
7	Ứng phó với tình huống nguy hiểm	30
8	Tiết kiệm	35
9	Công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam	41
10	Quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân	45
11	Quyền cơ bản của trẻ em	50
12	Thực hiện quyền trẻ em	55
	Một số thuật ngữ dùng trong sách	59
	Danh sách ảnh sử dụng	59

Bài 1

TỰ HÀO VỀ TRUYỀN THỐNG GIA ĐÌNH, DÒNG HỌ

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được một số truyền thống của gia đình, dòng họ.*
- *Giải thích được một cách đơn giản ý nghĩa của truyền thống gia đình, dòng họ.*
- *Biết giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ bằng những việc làm cụ thể phù hợp.*

KHỞI ĐỘNG

Cùng nghe bài hát "Lá cờ" (sáng tác: Tạ Quang Thắng) để trả lời câu hỏi:

a) Bài hát nói về truyền thống nào của gia đình Việt Nam?

b) Chia sẻ hiểu biết của em về truyền thống đó.

KHÁM PHÁ

1. Truyền thống gia đình, dòng họ

Em hãy đọc thông tin dưới đây và trả lời câu hỏi

Dòng họ Đặng ở Sơn La là dòng họ có truyền thống hiếu học. Qua nhiều thế hệ, các gia đình trong dòng họ luôn quan tâm, chăm lo việc học hành của con em mình. Trẻ em đến tuổi đều được tới trường, nhiều em đạt thành tích cao trong học tập. Nhiều thành viên trong dòng họ đã trưởng thành, là cán bộ có đóng góp tích cực trong việc xây dựng và bảo vệ quê hương, đất nước. Con cháu trong dòng họ luôn tự hào và không ngừng phát huy truyền thống gia đình, dòng họ hiếu học.

a) Dòng họ Đặng ở Sơn La có truyền thống gì? Em có suy nghĩ gì về truyền thống ấy?

b) Hãy kể tên các truyền thống gia đình, dòng họ mà em biết.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

2. Ý nghĩa của truyền thống gia đình, dòng họ

Em hãy đọc các trường hợp dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Dung xa nhà lên thành phố học. Mỗi khi gặp khó khăn trong cuộc sống hay học tập, Dung lại nhớ tới ông ngoại, người đã cần cù lao động, khai khẩn đất hoang để trồng trọt, chăn nuôi. Cũng như ông ngoại, bố mẹ của Dung không quản khó khăn, vất vả để tiếp tục mở rộng và phát triển kinh tế. Dung cảm thấy tự hào về tinh thần lao động chăm chỉ và không ngại khó của ông ngoại và bố mẹ mình. Nhờ đó, bạn có động lực để tiếp tục học tập tốt dù ở xa nhà.

❷ Gia đình Nam có nhiều thế hệ sống chung một nhà, việc duy trì nền nếp, gia phong "kính trên, nhường dưới", "uống nước nhớ nguồn" đã trở thành truyền thống của gia đình. Mỗi thế hệ có nếp nghĩ, cách sống khác nhau nhưng mọi người biết chia sẻ, lắng nghe và tôn trọng ý kiến của nhau nên cuộc sống gia đình luôn đoàn kết, vui vẻ, đầm ấm.

?

a) Việc tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ đã giúp ích gì cho Dung?

b) Việc duy trì nền nếp, gia phong đã đem lại điều gì cho gia đình Nam?

c) Theo em, truyền thống gia đình, dòng họ có ý nghĩa như thế nào đối với mỗi cá nhân, gia đình và xã hội?

3. Giữ gìn và phát huy truyền thống gia đình, dòng họ

Em hãy đọc các trường hợp dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Năm nào cũng vậy, Linh luôn háo hức mong chờ đến sáng mùng một Tết Nguyên đán. Khi đó, mọi thành viên trong gia đình đều tụ họp đông đủ, cùng nhau đi chúc tết ông bà và những người thân trong gia đình, dòng họ. Tết năm nay, Linh còn học được rất nhiều lời chúc ý nghĩa để chúc mừng ông bà, bố mẹ và những người thân.

❷ Tuổi thơ của An đã gắn bó với tiếng đàn bầu vì bà ngoại và mẹ của An đều là nghệ sĩ đàn bầu nổi tiếng. Từ nhỏ, An đã được tập đàn cùng bà và mẹ. Giờ đây, kĩ thuật đánh đàn của An đã khá điêu luyện. An luôn mong muốn sẽ có nhiều cơ hội mang nét độc đáo của tiếng đàn bầu Việt Nam giới thiệu với bạn bè trong nước và quốc tế.

?

a) Theo em, việc làm của Linh và gia đình sẽ mang đến cảm xúc như thế nào cho người thân?

b) Em có suy nghĩ gì về mong muốn của bạn An?

c) Từ việc làm của gia đình bạn Linh và bạn An, theo em mỗi người cần làm gì để giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ?

- Nhiều gia đình, dòng họ Việt Nam có truyền thống tốt đẹp về: yêu nước, yêu thương con người, hiếu thảo, hiếu học, cần cù lao động, giữ nghề truyền thống,...
- Hiểu biết và tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ giúp ta có thêm kinh nghiệm và sức mạnh trong cuộc sống, góp phần làm phong phú truyền thống, bản sắc dân tộc Việt Nam.
- Chúng ta cần tìm hiểu để tự hào về truyền thống gia đình, dòng họ mình; từ đó, có những việc làm phù hợp với khả năng để phát huy truyền thống.

LUYỆN TẬP

1. Em đồng tình hay không đồng tình với ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Lao động cần cù, chăm chỉ là một nét đẹp của truyền thống gia đình, dòng họ.

b. Giữ gìn truyền thống tốt đẹp của gia đình, dòng họ là thể hiện lòng trân trọng và biết ơn với cha mẹ, ông bà, tổ tiên.

c. Chỉ những gia đình, dòng họ giàu mới có truyền thống đáng tự hào.

2. Xử lí tình huống

❶ Dòng họ Nguyễn Huy của Bình có truyền thống hiếu học. Hằng năm, cứ vào đầu năm học, dòng họ lại tổ chức trao phần thưởng cho con cháu đạt thành tích cao trong học tập và thi đỗ đại học. Năm nay, Bình không được nhận phần thưởng vì kết quả học tập của bạn chưa cao.

? Theo em, Bình cần làm gì để phát huy truyền thống hiếu học của dòng họ?

2 Gia đình Hải có nghề truyền thống làm đồ chơi Trung thu. Ông nội của Hải được vinh danh là nghệ nhân nổi tiếng. Bố mẹ của Hải vẫn luôn say mê làm ra những chiếc mặt nạ, đèn ông sao, đèn lồng,... và mong muốn bạn tiếp nối nghề truyền thống của gia đình. Có người khuyên Hải không nên theo nghề truyền thống của gia đình vì vất vả và không còn phù hợp với xu thế hiện nay nữa.

? Nếu là Hải, em sẽ nói với người khuyên em như thế nào?

3 Gia đình Tuấn có truyền thống yêu nước. Ông của Tuấn là lão thành cách mạng, bố của Tuấn đang làm việc trong quân đội. Tuấn rất tự hào về truyền thống gia đình mình nhưng lại muốn trở thành một doanh nhân, bởi theo Tuấn làm công việc gì mà có đóng góp cho đất nước cũng là tiếp nối truyền thống của gia đình. Tùng, bạn của Tuấn, thì lại phản đối và cho rằng Tuấn phải tiếp nối công việc, nghề nghiệp được truyền từ đời ông, cha đến nay mới là tiếp nối truyền thống của gia đình.

? Em đồng tình với ý kiến của bạn nào? Vì sao?

VẬN DỤNG

1. Em hãy viết thư cho ông bà, bố mẹ để nói lên niềm tự hào của em về truyền thống gia đình, dòng họ và chia sẻ những việc em sẽ làm để phát huy những truyền thống tốt đẹp đó.

2. Em hãy lập và thực hiện kế hoạch giữ gìn, phát huy truyền thống gia đình, dòng họ của em theo bảng mẫu sau:

Tên truyền thống	Cách giữ gìn và phát huy

Bài 2 YÊU THƯƠNG CON NGƯỜI

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được khái niệm và biểu hiện của tình yêu thương con người.*
- *Trình bày được giá trị của tình yêu thương con người.*
- *Thực hiện được những việc làm thể hiện tình yêu thương con người.*
- *Đánh giá được thái độ, hành vi thể hiện tình yêu thương của người khác.*
- *Phê phán những biểu hiện trái với tình yêu thương con người.*

KHỞI ĐỘNG

Quan sát hình ảnh và trả lời câu hỏi

a) Hình ảnh bên gợi cho em nhớ tới sự việc nào xảy ra ở nước ta?

b) Trước sự việc đó, Nhà nước và Nhân dân ta đã có những hành động gì?

c) Em hãy chia sẻ cảm xúc của mình trước những hành động đó.

KHÁM PHÁ

1. Yêu thương con người và biểu hiện của tình yêu thương con người

*** Thế nào là yêu thương con người?**

Em hãy đọc thông tin dưới đây và trả lời câu hỏi

Bé Nguyễn Hải An, 7 tuổi bị căn bệnh u thần kinh đệm cầu não lan toả – một căn bệnh hiện tại chưa có phương pháp điều trị tối ưu. Sau một thời gian điều trị tại bệnh viện nhưng không qua khỏi, thực hiện ước nguyện của bé khi còn sống, mẹ bé và gia đình đã quyết định hiến tặng giác mạc của bé. Hai giác mạc của Hải An sau đó đã được ghép cho một cụ bà 73 tuổi và một người đàn ông 42 tuổi.

Việc mẹ bé và gia đình đã cố gắng vượt qua nỗi đau, quyết định hiến tặng giác mạc để trao ánh sáng cho người khác với mục đích cứu người, làm việc thiện đã viết nên câu chuyện đẹp về lòng nhân ái, biết sống vì người khác, đem lại hạnh phúc cho người khác để sự sống mãi tiếp nối, trường tồn. Cô Thuỳ Dương, mẹ của bé chia sẻ: "Việc hiến tạng là di nguyện của con. Lúc con còn tỉnh táo, hai mẹ con hay thủ thỉ và bé đã nói ra mong muốn của mình về việc hiến tạng, một phần là muốn cống hiến cho xã hội, giúp người; một phần là muốn mẹ tiếp tục sống tiếp vì con còn trên thế gian". Như một hiệu ứng kì diệu, sau khi biết nghĩa cử cao đẹp của bé Hải An, đã có hàng nghìn người trên cả nước đăng kí hiến tạng sau khi qua đời.

?

a) Ước nguyện của bé Hải An là gì? Em có suy nghĩ như thế nào về ước nguyện đó?

b) Theo em, yêu thương con người là gì?

* **Biểu hiện của tình yêu thương con người**

– Qua thông tin về bé Nguyễn Hải An và bằng trải nghiệm của bản thân, em hãy chỉ ra những biểu hiện của tình yêu thương con người theo bảng mẫu sau:

Hình thức	Biểu hiện
Lời nói	
Việc làm	
Thái độ	

– Quan sát hình ảnh và cho biết: Tình yêu thương con người được biểu hiện như thế nào trong các mối quan hệ: gia đình, nhà trường, xã hội. Em cần làm gì để thể hiện tình yêu thương con người?

– Em hãy nêu biểu hiện trái với yêu thương con người.

2. Giá trị của tình yêu thương con người

Em hãy đọc thông tin dưới đây, thảo luận và trả lời câu hỏi

Các chương trình nhân ái trên truyền hình như những nhịp cầu, mang phép màu đến với những người nghèo khổ, bất hạnh. Đó là thông điệp của lòng yêu thương lan toả tới những trái tim biết rung cảm, thấu hiểu và chia sẻ với những mảnh đời khốn khó.

Chương trình "Cặp lá yêu thương" là dự án hỗ trợ các em học sinh có hoàn cảnh khó khăn, vươn lên trong cuộc sống để tiếp tục tới trường. Chương trình "Xin chào cuộc sống" chữa lành những vết thương bằng chính tình yêu thương dành cho những em bé khuyết tật. Sau mỗi ca phẫu thuật giúp các em bước ra khỏi nỗi bất hạnh, trở về với tuổi thơ bình thường như các em đáng được hưởng. Chương trình "Cùng xây ước mơ" giúp giảm bớt những căn nhà dột nát, xiêu vẹo. Trên mảnh đất ấy, sẽ là những ngôi nhà mới khang trang được dựng lên từ những viên gạch tình nghĩa, từ bàn tay, khối óc và tấm lòng của tất cả cộng đồng,... để mỗi ngôi nhà thật sự trở thành một mái ấm, một chốn an cư, ươm mầm cho một cuộc đời mới tươi sáng và ấm áp hơn.

?

Theo em, tình yêu thương con người có ý nghĩa như thế nào đối với mỗi người và xã hội?

– Yêu thương con người là sự quan tâm, giúp đỡ, làm những điều tốt đẹp cho người khác, nhất là những người gặp khó khăn, hoạn nạn.
– Biểu hiện của tình yêu thương con người thể hiện ở sự đồng cảm, chia sẻ, sẵn sàng giúp đỡ lẫn nhau; tham gia các hoạt động nhân đạo, từ thiện; biết tha thứ cho lỗi lầm của người khác khi họ sửa chữa; khi cần thiết có thể hi sinh quyền lợi của bản thân vì người khác;...

– Tình yêu thương con người mang lại niềm vui, sự tin tưởng vào bản thân và cuộc sống; giúp con người có thêm sức mạnh vượt qua khó khăn, hoạn nạn; làm cho mối quan hệ giữa con người với con người thêm gần gũi, gắn bó; góp phần xây dựng cộng đồng an toàn, lành mạnh và tốt đẹp hơn. Người biết yêu thương con người sẽ được mọi người yêu quý và kính trọng. Yêu thương con người là truyền thống quý báu của dân tộc, cần được giữ gìn và phát huy.

LUYỆN TẬP

1. Tìm các câu ca dao, tục ngữ về yêu thương con người và thảo luận về ý nghĩa của những câu ca dao, tục ngữ đó.

2. Em đồng tình hoặc không đồng tình với việc làm của bạn nào dưới đây? Vì sao?

❶ Gia đình Hà có bốn người: bố, mẹ, Hà và em trai. Để hai chị em Hà có nhiều thời gian học tập và vui chơi, bố mẹ thường làm hết việc nhà. Mấy hôm nay, mẹ bị ốm nên mọi việc đều do một mình bố xoay xở, còn hai chị em Hà vẫn mải chơi, không giúp đỡ bố cũng không quan tâm, động viên mẹ.

❷ Lan là học sinh khuyết tật mới chuyển đến lớp. Em thường ngồi một chỗ xem các bạn vui đùa, chạy nhảy. Thấy vậy, Mai đến trò chuyện và cùng chơi với Lan.

❸ Cạnh nhà Phúc có một bà cụ neo đơn. Phúc thường sang chơi với cụ mỗi khi rảnh rỗi. Cuối tuần được nghỉ, Phúc rủ các bạn hàng xóm sang quét dọn nhà cửa, nhổ cỏ vườn và nói chuyện để cụ đỡ buồn.

3. Sắm vai xử lí tình huống

❶ Bố mẹ cho em tiền ủng hộ những người có hoàn cảnh khó khăn nhưng bạn rủ em dùng số tiền đó để chơi điện tử.

❷ Gia đình Hoa rất khó khăn, mẹ bạn bị bệnh hiểm nghèo. Lớp em tổ chức đi thăm, tặng quà, động viên Hoa nhưng một số bạn trong lớp không muốn tham gia.

VẬN DỤNG

1. Em hãy vẽ một bức tranh mang thông điệp yêu thương con người để giới thiệu với bạn bè và thầy cô.

2. Em hãy lập kế hoạch và thực hiện việc giúp đỡ một bạn có hoàn cảnh khó khăn trong lớp, trường hoặc ở địa phương.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

Bài 3

SIÊNG NĂNG, KIÊN TRÌ

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được khái niệm, biểu hiện của siêng năng, kiên trì.*
- *Nhận biết được ý nghĩa của siêng năng, kiên trì.*
- *Siêng năng, kiên trì trong lao động, học tập và cuộc sống hằng ngày.*
- *Đánh giá được sự siêng năng, kiên trì của bản thân và người khác trong học tập, lao động.*
- *Quý trọng những người siêng năng, kiên trì; góp ý cho những bạn có biểu hiện lười biếng hay nản lòng để khắc phục hạn chế này.*

KHỞI ĐỘNG

Em hãy cùng các bạn tham gia trò chơi "Ai nhanh hơn".

- Tìm những câu ca dao, tục ngữ nói về siêng năng, kiên trì. Ai tìm được nhanh và nhiều câu đúng hơn sẽ chiến thắng.
- Chia sẻ hiểu biết của em về ý nghĩa của những câu ca dao, tục ngữ đã tìm được.

KHÁM PHÁ

1. Siêng năng, kiên trì và biểu hiện của siêng năng, kiên trì

* **Thế nào là siêng năng, kiên trì?**

Em hãy đọc thông tin sau và trả lời câu hỏi

TRẠNG NGUYÊN MẠC ĐĨNH CHI

Mạc Đĩnh Chi là vị trạng nguyên nổi tiếng trong lịch sử Việt Nam. Vốn lanh lợi, thông minh, ham học nhưng vì nhà nghèo không được đi học, Mạc Đĩnh Chi thường phải tranh thủ ghé qua lớp học ở gần nhà, đứng ngoài cửa nghe thầy giảng. Ban ngày đi nhặt củi kiếm sống, tối về cậu lại lo ôn luyện, học bài. Nhà nghèo không có đèn, cậu bắt đom đóm bỏ vào vỏ trứng lấy ánh sáng để học. Không có giấy, cậu dùng lá để tập viết. Nhờ siêng năng, kiên trì, nỗ lực vượt qua mọi khó khăn để học tập, Mạc Đĩnh Chi đã thi đỗ Trạng nguyên – học vị Tiến sĩ cao nhất.

(Phỏng theo *Các vị trạng nguyên, bảng nhãn, thám hoa qua các triều đại phong kiến Việt Nam*, NXB Văn hoá – Thông tin, 2006)

a) Mạc Đĩnh Chi đã nỗ lực như thế nào để thi đỗ Trạng nguyên?

b) Em hiểu thế nào là siêng năng, kiên trì?

* **Biểu hiện của siêng năng, kiên trì**

Em hãy quan sát tranh để trả lời câu hỏi

? ----------

a) Xác định các hành vi, việc làm thể hiện siêng năng, kiên trì và chưa thể hiện siêng năng, kiên trì trong mỗi bức tranh.

b) Kể thêm các biểu hiện siêng năng, kiên trì trong học tập, lao động và trong cuộc sống mà em biết.

---

2. Ý nghĩa của siêng năng, kiên trì

Em hãy đọc các trường hợp dưới đây và cho biết sự siêng năng, kiên trì của Hoa và Vân đã đem lại kết quả như thế nào?

❶ Hoa mới theo bố mẹ chuyển từ quê lên Hà Nội học. Thời gian đầu chuyển cấp học và môi trường mới còn bỡ ngỡ nên Hoa học môn Tiếng Anh chưa tốt. Không nản lòng, Hoa đã lên kế hoạch mỗi ngày dành ít nhất 30 phút để học tiếng Anh. Cuối tuần, bạn ra Hồ Gươm mạnh dạn giao tiếp với người nước ngoài. Kiên trì từng ngày, chỉ sau một học kì, trình độ tiếng Anh của Hoa đã tiến bộ rõ rệt.

❷ Vân có số cân nặng nhiều hơn so với các bạn cùng trang lứa. Được mọi người góp ý, Vân quyết tâm giảm cân. Hằng ngày, Vân dậy sớm tập thể dục. Có những hôm trời mùa đông giá lạnh, Vân vẫn không bỏ buổi tập nào. Bên cạnh đó, Vân thực hiện nghiêm túc chế độ ăn uống khoa học như: hạn chế ăn đồ ngọt, ăn ít tinh bột, ăn nhiều rau xanh, hoa quả,... Nhờ siêng năng, kiên trì tập luyện kết hợp với ăn uống khoa học, Vân đã giảm cân và có ngoại hình cân đối.

- Siêng năng là đức tính của con người biểu hiện ở sự cần cù, tự giác, miệt mài, làm việc thường xuyên, đều đặn.
- Kiên trì là sự quyết tâm làm đến cùng dù gặp khó khăn, gian khổ.
- Siêng năng, kiên trì sẽ giúp con người thành công trong công việc và cuộc sống. Người siêng năng, kiên trì sẽ được mọi người tin tưởng và yêu quý.
- Mỗi khi làm việc gì, em cần có mục đích và cách thực hiện rõ ràng. Hãy chăm chỉ, kiên trì thực hiện, nếu gặp khó khăn hãy thử bằng nhiều cách để thực hiện thành công, không bỏ dở giữa chừng.

LUYỆN TẬP

1. Em hãy quan sát tranh và trả lời câu hỏi

?

Theo em, bạn trong tranh cần làm gì để có kết quả học tập tốt hơn?

?

Bạn Nam đã siêng năng, kiên trì như thế nào để thực hiện ước mơ của mình?

2. Xử lí tình huống

❶ Năm học này, Hân dự định đăng kí tham gia cuộc thi hùng biện bằng tiếng Anh do nhà trường tổ chức. Nhưng Hân lo lắng vì vốn từ vựng tiếng Anh của mình còn hạn chế nên đắn đo không biết có nên dự thi hay không.

?

a) Theo em, Hân có nên tham gia cuộc thi không? Tại sao?

b) Hân cần làm gì để thực hiện được mục tiêu của mình?

❷ Lớp 6A có phong trào thi đua giải các bài toán khó. Mặc dù là thành viên trong lớp nhưng Hoà thường xuyên bỏ qua, không làm những bài toán khó vì ngại suy nghĩ.

?

a) Việc làm của Hoà trong tình huống trên thể hiện bạn thiếu đức tính gì?

b) Nếu là bạn của Hoà, em sẽ khuyên Hoà điều gì?

VẬN DỤNG

1. Em hãy sưu tầm một tấm gương về siêng năng, kiên trì và viết bài học rút ra từ tấm gương đó.

2. Em hãy xây dựng và thực hiện kế hoạch khắc phục những biểu hiện chưa siêng năng, kiên trì của bản thân, sau đó chia sẻ kết quả thực hiện với thầy cô và các bạn.

Bài 4

TÔN TRỌNG SỰ THẬT

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nhận biết được một số biểu hiện của tôn trọng sự thật.*
- *Hiểu vì sao phải tôn trọng sự thật.*
- *Luôn nói thật với người thân, thầy cô, bạn bè và người có trách nhiệm.*
- *Không đồng tình với việc nói dối hoặc che giấu sự thật.*

KHỞI ĐỘNG

Em cùng các bạn chơi trò chơi "Truyền tin".

Cách chơi: Mỗi đội gồm 5 – 7 người, quản trò sẽ nói nhỏ một câu nói dễ nhầm cho người đầu hàng. Nhiệm vụ của người nghe là phải truyền tai nhau câu nói đó. Người cuối cùng sẽ nói to câu đó, đội nói đúng sẽ thắng cuộc.

1/ Để trở thành người thắng cuộc, các thành viên tham gia trò chơi cần tuân thủ điều gì?

2/ Em rút ra bài học gì từ trò chơi?

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

KHÁM PHÁ

1. Tôn trọng sự thật và biểu hiện của tôn trọng sự thật

* **Thế nào là tôn trọng sự thật?**

Em hãy đọc câu chuyện sau và trả lời câu hỏi

DÙ SAO TRÁI ĐẤT VẪN QUAY!

Ga-li-lê (Galilei, 1564 – 1642) là nhà toán học, vật lí học, thiên văn học và triết học người I-ta-li-a – người mở đầu cho cuộc cách mạng khoa học hiện đại. Thời ấy, mọi người quan niệm Trái Đất đứng yên và là trung tâm của vũ trụ; Mặt Trời, Mặt Trăng và các vì sao quay xung quanh Trái Đất. Trái lại, nhà bác học Cô-péc-ních (Copernicus) đã phát hiện ra và khẳng định rằng, Mặt Trời mới là trung tâm của vũ trụ, Trái Đất và các hành tinh đều quay quanh Mặt Trời. Với việc cải tiến kính viễn vọng để quan sát bầu trời, Ga-li-lê đã chứng minh và bảo vệ cho quan điểm của

Cô-péc-ních. Tuy nhiên, do phát ngôn trái với những quan điểm phổ biến thời bấy giờ, Ga-li-lê đã bị buộc phải quỳ trước Toà án La Mã, thề từ bỏ quan điểm của mình và tuyên bố Trái Đất không quay. Nhưng sau đó, ông vẫn tuyên bố: "Dù sao Trái Đất vẫn quay!".

(*Lê Nguyên Long, Phạm Ngọc Toàn, Tiếng Việt 4, tập hai,* NXB Giáo dục Việt Nam, 2019)

? Nhà bác học Ga-li-lê đã tôn trọng sự thật như thế nào?

* **Biểu hiện của tôn trọng sự thật**

– Em hãy tìm biểu hiện tôn trọng sự thật trong các bức tranh dưới đây.

– Em hãy kể thêm các biểu hiện của tôn trọng sự thật.

2. Ý nghĩa của tôn trọng sự thật

Đọc đoạn hội thoại dưới đây để trả lời câu hỏi

Bố của Toàn là một tấm gương về lòng trung thực. Ông thường dạy Toàn phải tôn trọng sự thật. Một lần, Toàn hỏi bố:

– Bố ơi, câu nói "Thẳng thắn, thật thà thường thua thiệt" có đúng không ạ?

Bố Toàn ôn tồn trả lời:

– Không đúng đâu con. Người thẳng thắn, thật thà, biết tôn trọng sự thật sẽ nhận được nhiều điều tốt đẹp bởi tôn trọng sự thật, làm chứng cho sự thật là bảo vệ cho những điều đúng đắn, tránh oan sai, nhầm lẫn, giúp cuộc sống trở nên tốt đẹp hơn. Đôi khi, người thẳng thắn, thật thà phải chịu thiệt thòi, thậm chí còn bị người xấu hãm hại. Nhưng khi con sống thật, con sẽ được mọi người yêu quý, tin tưởng. Nếu con giả dối, mọi người sẽ ghét bỏ, xa lánh con. Sự dối trá là nguyên nhân của những xung đột, đổ vỡ. Các nhà khoa học còn chứng minh được rằng: Nói thật, sống trung thực giúp tâm hồn thanh thản, bình an và sức khoẻ tốt hơn!

– Vâng ạ, con cảm ơn bố!

?

a) Nêu suy nghĩ của em về nội dung đoạn hội thoại.

b) Theo em, việc tôn trọng sự thật có ý nghĩa như thế nào trong cuộc sống?

3. Cách tôn trọng sự thật

Em hãy đọc các thông tin dưới đây để:

– Nhận xét về cách ứng xử của mỗi nhân vật trong các thông tin.

– Thảo luận về cách tôn trọng sự thật.

1. Thấy tên trộm đang móc túi của hành khách trên xe buýt, Vũ đi đến bên chú phụ xe, thì thầm: "Chú ơi, cháu nhìn thấy người áo đen kia đang móc túi ạ!".

❷ Giờ ra chơi, Nam ném đá làm vỡ cửa kính lớp học. Thầy giáo biết sự việc xảy ra nên hỏi cả lớp: "Ai đã làm vỡ cửa kính lớp học?". Cả lớp im lặng, căng thẳng. Dũng nhắc khẽ: "Nam, cậu nhận lỗi đi!". Nam tỉnh bơ: "Thầy không biết, chẳng tội gì tớ phải nhận". Thầy giáo hỏi: "Nam, em có biết là ai không?". Nam vội trả lời: "Thưa thầy, em thấy có một anh ném đá vào cửa kính lớp học rồi chạy đi ạ!". Thầy hỏi Dũng: "Lớp trưởng, đúng là như vậy chứ?". Dũng đứng dậy: "Thưa thầy, em đã biết người làm điều đó. Sau giờ học, bạn ấy sẽ gặp riêng thầy để nhận lỗi ạ!".

❸ Dung cùng mẹ đến nhà bác Mai chơi. Bác bóc bánh giò mời hai mẹ con. Dung lắc đầu, từ chối: "Cháu cảm ơn bác, nhưng nhà cháu không có ai thích món này. Ăn bánh giò béo, ngấy lắm ạ!". Mẹ Dung từ tốn: "Bác cho em xin miếng nhỏ thôi, mẹ con em vừa mới ăn sáng ở nhà".

- Sự thật là những gì có thật trong cuộc sống hiện thực và phản ánh đúng hiện thực cuộc sống.
- Biểu hiện của tôn trọng sự thật là: suy nghĩ, nói và làm theo đúng sự thật.
- Tôn trọng sự thật sẽ góp phần bảo vệ cuộc sống, bảo vệ những giá trị đúng đắn, tránh nhầm lẫn, oan sai; giúp con người tin tưởng, gắn kết với nhau hơn; làm cho tâm hồn thanh thản và cuộc sống trở nên tốt đẹp hơn.
- Luôn nói thật với người thân, thầy cô, bạn bè và người có trách nhiệm bằng thái độ dũng cảm, khéo léo, tinh tế và nhân ái.

LUYỆN TẬP

1. Em hãy đọc các trường hợp sau và trả lời câu hỏi:

❶ Hoa là một lớp trưởng thẳng thắn. Khi thấy bạn nào trong lớp mắc khuyết điểm, Hoa đều ghi vào sổ tay và báo với cô giáo chủ nhiệm. Một số bạn trong lớp tỏ ra không đồng tình với Hoa và đề nghị thay lớp trưởng.

? Em hãy nhận xét về việc làm của bạn Hoa và các bạn trong lớp.

❷ Mai là người thông minh, chân thành, cởi mở nên được bạn bè yêu quý, tin cậy. Nếu bạn nào có lỗi, Mai nhẹ nhàng góp ý để bạn nhận lỗi và sửa lỗi. Nhiều bạn tâm sự những nỗi niềm thầm kín, riêng tư, Mai lắng nghe, chia sẻ và không bao giờ nói lại những chuyện đó với người khác.

? Theo em, vì sao Mai được bạn bè yêu quý?

2. Xử lí tình huống

❶ Hà tâm sự với Hùng về những mâu thuẫn, khó khăn trong gia đình mình và muốn Hùng không nói với ai. Gần đây, Hà học hành sa sút, bị cô giáo nhắc nhở. Hùng rất muốn nói sự thật về hoàn cảnh của Hà cho cô giáo biết để cô cảm thông và giúp đỡ. Nhưng Hùng băn khoăn không biết có nên nói không.

? a) Theo em, Hùng có nên nói với cô giáo về hoàn cảnh của Hà không? Vì sao?

b) Nếu là Hùng, em sẽ làm gì?

❷ Lan thấy có một người đàn ông mới chuyển đến khu tập thể. Ông ta lân la làm quen với các bé gái, cho bánh kẹo, đồ chơi rồi rủ về nhà chơi. Lan băn khoăn không biết có nên nói với người lớn không.

? Theo em, Lan nên làm gì trong tình huống trên?

VẬN DỤNG

1. Em hãy viết về việc làm thể hiện tôn trọng sự thật hoặc chưa tôn trọng sự thật của bản thân và chia sẻ cảm xúc, suy nghĩ của em sau mỗi việc làm đó.

2. Em hãy viết cảm nhận của em về câu ca dao dưới đây:

Những người tính nết thật thà
Đi đâu cũng được người ta tin dùng.

Bài 5 TỰ LẬP

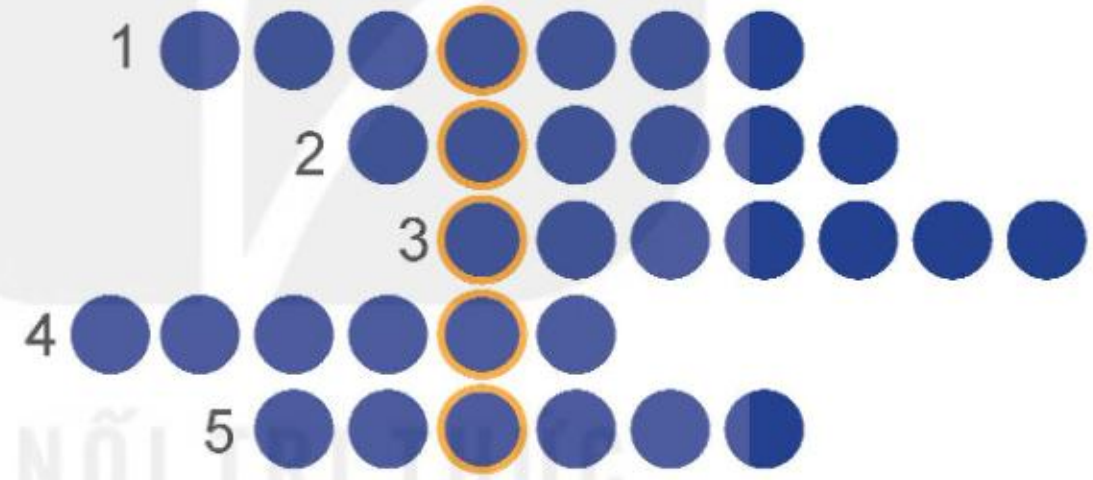
Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được khái niệm tự lập.*
- *Liệt kê được các biểu hiện của người có tính tự lập.*
- *Hiểu vì sao phải tự lập.*
- *Đánh giá được khả năng tự lập của bản thân và người khác.*
- *Tự thực hiện được nhiệm vụ của bản thân trong học tập, sinh hoạt hằng ngày, hoạt động tập thể ở trường và trong cuộc sống cộng đồng; không dựa dẫm, ỷ lại và phụ thuộc vào người khác.*

KHỞI ĐỘNG

Em hãy cùng các bạn tham gia trò chơi "Giải ô chữ".

- Giải ô chữ để tìm từ chìa khoá. Ai tìm được từ chìa khoá nhanh nhất sẽ chiến thắng.
- Chia sẻ hiểu biết của em về từ chìa khoá đó.

Ô chữ mẫu

1. Hàng ngang số 1 gồm 7 chữ cái, chỉ thành tích nổi bật của học sinh hơn mức bình thường.
2. Hàng ngang số 2 gồm 6 chữ cái, chỉ sự đối lập với ỷ lại.
3. Hàng ngang số 3 gồm 7 chữ cái, chỉ sự đồng nghĩa với làm việc.
4. Hàng ngang số 4 gồm 6 chữ cái, chỉ hoạt động chính của học sinh ở trường học.
5. Hàng ngang số 5 gồm 6 chữ cái, chỉ thái độ tôn trọng và đúng mực đối với người lớn tuổi.

KHÁM PHÁ

1. Tự lập và biểu hiện của tự lập

* **Thế nào là tự lập?**

Em hãy đọc câu chuyện sau và trả lời câu hỏi

HAI BÀN TAY

Trước khi ra đi tìm đường cứu nước, Bác Hồ còn rất trẻ, mang tên Nguyễn Tất Thành. Lúc đó, anh Thành có một người bạn thân tên là Lê. Một lần, cùng nhau đi chơi phố, đột nhiên Thành nhìn thẳng vào mắt bạn, hỏi:

– Anh Lê, anh có yêu nước không?

Câu hỏi đột ngột khiến anh bạn ngạc nhiên, lúng túng trong giây lát rồi trả lời:

– Tất nhiên là có chứ!

– Anh có thể giữ bí mật không?

Người bạn đáp:

– Có.

Anh Thành nói tiếp:

– Tôi muốn sang nước Pháp và các nước khác. Sau khi xem xét họ làm như thế nào, tôi sẽ trở về giúp đồng bào chúng ta. Nhưng nếu đi một mình, thật ra cũng có nhiều mạo hiểm như khi đau ốm. Anh muốn đi với tôi không?

– Nhưng bạn ơi, chúng ta lấy đâu ra tiền mà đi?

– Đây, tiền đây. Anh Thành vừa nói vừa giơ hai bàn tay – Chúng ta sẽ làm bất cứ việc gì để sống và đi. Thế anh cùng đi với tôi chứ?

Bị lôi cuốn vì lòng hăng hái của bạn, anh Lê đồng ý, nhưng sau khi suy nghĩ lại về cuộc phiêu lưu đó, anh Lê không có đủ can đảm để giữ lời hứa.

Vài ngày sau, người thanh niên Nguyễn Tất Thành đã ra đi tìm đường cứu nước...

(Theo *Bác Hồ kính yêu*,
NXB Kim Đồng, Hà Nội, 1980)

a) Vì sao Bác Hồ quyết tâm ra đi tìm đường cứu nước với hai bàn tay trắng?

b) Từ câu chuyện về Bác Hồ, em hiểu thế nào là tự lập?

* Biểu hiện của tự lập

Em hãy quan sát các bức tranh, đọc thông tin dưới đây để trả lời câu hỏi

Hải là con trong một gia đình khá giả. Nhà có bác giúp việc nhưng không vì thế mà Hải ỷ lại, dựa dẫm vào bác. Bạn luôn tự giác dọn dẹp phòng, gấp quần áo, chăn màn,... Những lúc rảnh rỗi, Hải còn phụ giúp bác nhặt rau, nấu cơm, lau nhà. Trong học tập, Hải luôn tự hoàn thành tốt các nhiệm vụ được giao.

?

a) Em hãy xác định những biểu hiện của tự lập và chưa tự lập trong các bức tranh và thông tin trên.

b) Em còn biết những biểu hiện nào khác của tính tự lập?

2. Ý nghĩa của tự lập

Em hãy đọc các trường hợp dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Bố của Hưng mất sớm, mẹ vất vả lao động nuôi hai anh em ăn học. Hưng luôn ý thức phải tự làm tốt các việc cá nhân của mình đồng thời giúp đỡ mẹ mọi việc trong gia đình. Khi mẹ ốm phải nằm viện, Hưng lo toan hết việc nhà, chăm sóc mẹ và em chu đáo. Năm học nào Hưng cũng đạt danh hiệu Học sinh Giỏi.

?

a) Hưng đã thể hiện tính tự lập như thế nào?

b) Tính tự lập đã đem lại điều gì cho Hưng?

❷ Anh Luận là người dân tộc Mường được bình chọn là Doanh nhân trẻ xuất sắc. Tuy gia đình khó khăn nhưng anh vẫn cố gắng học và đã thi đỗ vào trường đại học. Để có tiền đóng học phí và sinh hoạt, anh đã làm thêm nhiều việc: phát tờ rơi, gia sư, phục vụ bàn,... Ra trường, anh trở về quê hương làm thuê, tự tích luỹ tiền và bắt đầu kinh doanh cà phê. Doanh nghiệp của anh ngày càng phát triển, tạo công ăn việc làm cho nhiều người ở buôn làng.

?

Tính tự lập của anh Luận đã mang lại điều gì cho anh và cho xã hội?

Từ các trường hợp trên, em hãy cùng bạn thảo luận và cho biết ý nghĩa của tự lập đối với bản thân, gia đình và xã hội.

- Tự lập là tự làm lấy các công việc của mình trong cuộc sống.
- Biểu hiện của tính tự lập là sự tự tin, bản lĩnh cá nhân, dám đương đầu với những khó khăn, thử thách; có ý chí nỗ lực phấn đấu vươn lên trong cuộc sống; không trông chờ, dựa dẫm, ỷ lại, phụ thuộc vào người khác.
- Người có tính tự lập thường thành công trong cuộc sống và xứng đáng nhận được sự tôn trọng của mọi người.
- Học sinh cần rèn luyện tính tự lập trong học tập, công việc và sinh hoạt hằng ngày.

LUYỆN TẬP

1. Em hãy nêu một số biểu hiện về tự lập và trái với tự lập trong học tập và trong sinh hoạt hằng ngày.

2. Em hãy kể về hành vi ỷ lại, dựa dẫm và phụ thuộc vào người khác mà em đã gặp hoặc nghe kể trong học tập, cuộc sống. Em rút ra bài học gì từ những hành vi đó?

3. Xử lí tình huống

❶ Tan học sớm, Hoa rủ các bạn vào nhà mình ăn cơm trưa. Về tới nhà, Hoa chợt nhớ ra là lúc sáng mẹ về quê thăm bà ốm nên không nấu cơm sẵn như mọi ngày. Hoa và các bạn cùng vào bếp nhưng loay hoay mãi không biết nấu gì để ăn trưa vì từ trước tới giờ đều được mẹ làm giúp.

? Nếu là Hoa, em sẽ làm gì?

❷ Mặc dù nhà ngay gần trường nhưng hằng ngày bố mẹ vẫn phải đưa đón An đi học. Thấy vậy, Hải hỏi: "Sao cậu không tự đi học?". An trả lời: "Mình là con trai duy nhất trong nhà, bố mẹ không chăm mình thì còn chăm ai. Mình mới học lớp 6, bố mẹ chăm sóc như vậy là đương nhiên".

? Nếu là Hải, em sẽ nói gì với An?

VẬN DỤNG

1. Em hãy lập và thực hiện kế hoạch rèn luyện tính tự lập của bản thân theo gợi ý sau: các lĩnh vực rèn luyện (học tập, sinh hoạt hằng ngày); công việc thực hiện; biện pháp thực hiện; kết quả rèn luyện.

2. Sắp tới kì nghỉ hè, bố mẹ dự định cho em về quê ngoại một tháng sống cùng với ông bà. Em hãy thiết kế một cuốn sổ tay để nhắc bản thân trong sinh hoạt và học tập. (Nội dung chính của sổ tay: thời gian, nội dung nhắc nhở, cách thức thực hiện, tự đánh giá)

Bài 6 TỰ NHẬN THỨC BẢN THÂN

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được thế nào là tự nhận thức bản thân; biết được ý nghĩa của tự nhận thức bản thân.*
- *Tự nhận thức được điểm mạnh, điểm yếu, giá trị, vị trí, tình cảm, các mối quan hệ của bản thân.*
- *Biết tôn trọng bản thân; xây dựng được kế hoạch phát huy điểm mạnh và hạn chế điểm yếu của bản thân.*

KHỞI ĐỘNG

Em hãy viết lời giới thiệu những điều hài lòng, chưa hài lòng về bản thân và chia sẻ với bạn bên cạnh.

KHÁM PHÁ

1. Thế nào là tự nhận thức bản thân?

Em hãy đọc câu chuyện sau và trả lời câu hỏi

"CON GÀ" ĐẠI BÀNG

Ngày xưa, bên sườn núi có một tổ chim đại bàng với những quả trứng lớn. Bỗng xảy ra trận động đất khiến một quả trứng đại bàng lăn xuống chân núi và rơi vào chỗ gà mẹ đang ấp. Gà mẹ đã ấp luôn cả quả trứng lớn ấy. Ổ trứng gà mẹ ấp ủ đã nở ra một đàn gà và một chú đại bàng đáng yêu. Gà mẹ yêu thương và nuôi dạy đại bàng như các con của mình. Đại bàng yêu gia đình và ngôi nhà đang sống nhưng tâm hồn nó vẫn khao khát một điều gì đó cao xa hơn. Cho đến một ngày, nó thấy những chú chim có hình dáng giống mình đang sải cánh trên bầu trời.

Đại bàng kêu lên:

– Ôi! Ước gì mình có thể bay như những chú chim đó.

Đàn gà cười ầm lên:

– Anh không thể bay như những chú chim đó được. Anh là một con gà và gà không thể bay cao.

Đại bàng tiếp tục ngước nhìn gia đình thật của nó, mơ ước có thể bay cao cùng họ. Mỗi lần đại bàng nói ra mơ ước của mình, đàn gà lại bảo đó là điều không thể xảy ra. Cuối cùng đại bàng tin rằng đó là thật. Rồi đại bàng không mơ ước nữa và tiếp tục sống như một con gà.

(Phỏng theo truyện dân gian Sudan)

?

a) Vì sao "con gà" đại bàng không thực hiện được mong ước có thể bay như những chú chim đại bàng?

b) Qua câu chuyện, em rút ra bài học gì cho bản thân?

Cùng chia sẻ thế nào là tự nhận thức bản thân

Trong một cuộc tranh luận về "Thế nào là người biết tự nhận thức bản thân?", lớp Ngân có ba ý kiến sau:

Tự nhận thức bản thân là biết nhìn nhận, đánh giá về khả năng, thái độ, hành vi, việc làm, điểm mạnh, điểm yếu,... của bản thân.

Tự nhận thức bản thân là luôn hiểu rõ mình và tự tin với điểm mạnh của mình.

Tự nhận thức bản thân là nhận ra những điểm tốt, chưa tốt của bản thân, so sánh với người khác và điều chỉnh bản thân mình cho giống họ.

?

a) Em đồng tình với ý kiến nào? Vì sao?

b) Theo em, tự nhận thức bản thân là gì?

2. Ý nghĩa của tự nhận thức bản thân

Trong một cuộc trao đổi, thảo luận về ý nghĩa của tự nhận thức bản thân, các bạn học sinh lớp 6A đã tổng hợp được các ý kiến về ý nghĩa của tự nhận thức bản thân như sau:

Khi biết tự nhận thức bản thân, bạn sẽ:

- Ý kiến 1: Có cái nhìn trung thực về ưu điểm, nhược điểm của mình.
- Ý kiến 2: Xác định được những việc cần làm để hoàn thiện bản thân.
- Ý kiến 3: Dễ đồng cảm và chia sẻ với người khác.
- Ý kiến 4: Có những việc làm và cách ứng xử phù hợp với mọi người xung quanh.

Em đồng ý/ không đồng ý với ý kiến nào? Vì sao?

3. Cách tự nhận thức bản thân

Em hãy đọc thông tin dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Với thầy cô và bạn bè, Hoa là một học sinh tiêu biểu của lớp. Thầy cô và các bạn yêu quý Hoa vì bạn học giỏi, thân thiện, khiêm tốn. Mỗi ngày, Hoa dành thời gian để ghi nhật kí. Hoa cũng thường xuyên trao đổi với người thân, thầy cô, bạn bè những điều còn băn khoăn về bản thân, về cuộc sống và lắng nghe ý kiến của mọi người để điều chỉnh bản thân. Bên cạnh đó, Hoa còn tham gia các hoạt động, thử thách mới để khám phá bản thân.

?

a) Hoa đã tự nhận thức bản thân bằng cách nào?

b) Em còn biết thêm những cách nào khác để tự nhận thức bản thân? Hãy chia sẻ với các bạn.

② Bình rất thần tượng ca sĩ nổi tiếng và tìm mọi cách để thay đổi bản thân cho giống với ca sĩ đó từ sở thích, tính cách, trang phục, đầu tóc đến cử chỉ, điệu bộ. Thậm chí, Bình còn ghét cả những người mà ca sĩ đó ghét dù Bình chưa một lần gặp họ.

?

a) Em có nhận xét gì về hành động, việc làm của Bình?

b) Em có đồng tình với hành động, việc làm đó không? Vì sao?

- Tự nhận thức bản thân là biết nhìn nhận, đánh giá đúng về bản thân mình (khả năng, hiểu biết, tính cách, sở thích, thói quen, điểm mạnh, điểm yếu,...).
- Tự nhận thức đúng về bản thân sẽ giúp em:
  + Nhận ra điểm mạnh của bản thân để phát huy, điểm yếu để khắc phục.
  + Biết rõ mong muốn, những khả năng, khó khăn, thách thức của bản thân để có thể đặt mục tiêu, ra quyết định và giải quyết vấn đề phù hợp.
- Để tự nhận thức đúng về bản thân, em cần:
  + Đánh giá bản thân qua thái độ, hành vi, kết quả trong từng hoạt động, tình huống cụ thể.
  + Quan sát phản ứng và lắng nghe nhận xét của người khác về mình.
  + So sánh những nhận xét/ đánh giá của người khác về mình với tự nhận xét, đánh giá của mình.
  + Thân thiện, cởi mở, tích cực tham gia các hoạt động để rèn luyện và phát triển bản thân.

LUYỆN TẬP

1. Khám phá chính mình

Xác định những hiểu biết về bản thân bằng cách sau:

Bước 1: Tự viết lời giới thiệu về bản thân (ưu điểm, hạn chế, tính cách, sở thích,...) trên một nửa trang giấy.

Bước 2: Nhờ bạn bè hoặc người thân viết về ưu điểm, hạn chế, tính cách, sở thích,... về bản thân em trên một nửa trang giấy.

Bước 3: So sánh thông tin của em và của người khác viết về em và hoàn thành việc mô tả về bản thân (với các nội dung về ngoại hình, tính cách, sở thích, điểm mạnh, điểm cần cố gắng).

Bước 4: Liệt kê những ưu điểm, hạn chế và đề xuất các biện pháp phát huy ưu điểm, khắc phục những hạn chế của bản thân.

2. Quan sát các bức tranh sau và trả lời câu hỏi

?

a) Em hãy nhận xét việc làm của các nhân vật trong các bức tranh và cho biết hậu quả của những việc làm đó.

b) Em có lời khuyên gì đối với các nhân vật trong mỗi bức tranh để giúp họ vượt qua chính mình?

3. Những tình huống nào dưới đây cho thấy các bạn chưa biết cách tự nhận thức bản thân? Vì sao?

❶ Minh rất muốn được hát trước lớp nhưng lại sợ bị các bạn chê là hát không hay nên Minh chưa dám thực hiện mong muốn của mình.

❷ Sau mỗi lần cô giáo trả bài kiểm tra, Quang thường dành thời gian để so sánh, đối chiếu với bài của các bạn được điểm cao để tìm ra những điểm chưa đúng, chưa hay và nhờ các bạn giải thích những điều mà Quang chưa hiểu.

❸ Mỗi khi nhận được lời nhận xét của các bạn trong lớp về những điều cần phải cố gắng, Loan thường tỏ ra khó chịu và không quan tâm đến những điều các bạn góp ý.

VẬN DỤNG

1. Mỗi ngày hãy dành 15 phút để suy nghĩ về những trải nghiệm của bản thân, bao gồm những điều mong muốn, những điều làm tốt, những điều làm chưa tốt,... và ghi vào nhật kí. Sau mỗi tháng, em hãy xem lại nhật kí để biết bản thân đã thay đổi như thế nào.

2. Em hãy tham gia các hoạt động tập thể và ghi lại những trải nghiệm, đặc điểm, khả năng mới mà em khám phá được ở bản thân mình.

Bài 7 ỨNG PHÓ VỚI TÌNH HUỐNG NGUY HIỂM

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nhận biết được các tình huống nguy hiểm và hậu quả của những tình huống nguy hiểm đối với trẻ em.*
- *Nêu được cách ứng phó với một số tình huống nguy hiểm.*
- *Thực hành được cách ứng phó trước một số tình huống nguy hiểm để đảm bảo an toàn.*

KHỞI ĐỘNG

Em hãy chia sẻ về một tình huống nguy hiểm mà em đã từng gặp hoặc chứng kiến theo gợi ý sau:

- Tình huống đó diễn ra khi nào?
- Em đã làm gì khi gặp tình huống đó?

KHÁM PHÁ

1. Nhận biết các tình huống nguy hiểm và hậu quả của nó

Em hãy đọc các thông tin, tình huống dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Khi đang chơi trước cửa nhà, Lan thấy một người phụ nữ lạ mặt giới thiệu là người quen, muốn gặp mẹ Lan để gửi đồ và trao đổi công việc. Lan mở cửa và lễ phép mời người phụ nữ lạ mặt vào nhà. Sau đó, Lan cảm thấy buồn ngủ và ngủ thiếp đi. Đến khi tỉnh dậy, Lan thấy mẹ ngồi bên cạnh, trong nhà có nhiều người, có cả công an. Lan lơ mơ hiểu ra là nhà mình vừa bị mất trộm.

❷ Mưa dông, mưa đá, lốc xoáy, sét thường gây thiệt hại lớn về tài sản, hoa màu và con người. Nhiều ngôi nhà bị tốc mái, sập, hư hỏng nặng, khiến các gia đình rơi vào cảnh "màn trời chiếu đất", cuộc sống bị đảo lộn. Nhiều người bị thương, thậm chí có người còn bị thiệt mạng do những hiện tượng thiên tai khốc liệt này.

❸ Đang ngồi học bài, Hải nghe tiếng còi xe cứu hoả rú vang cả khu phố. Nhìn qua cửa sổ, thấy ngọn lửa bùng cháy dữ dội từ ngôi nhà bên cạnh, Hải cầm vội chiếc khăn ướt che mũi, men theo cầu thang chạy xuống tầng một để thoát ra ngoài.

❹ Vào mùa mưa, ở một số tỉnh miền núi thường xảy ra lũ quét, lũ ống, sạt lở đất. Đây là loại hình thiên tai gây thiệt hại lớn về người và tài sản.

a) Các thông tin, tình huống trên đề cập đến những tình huống nguy hiểm nào? Những tình huống này có thể gây ra hậu quả gì?

b) Hãy kể thêm những tình huống nguy hiểm mà em biết hoặc đã trải qua trong cuộc sống hằng ngày.

2. Cách ứng phó trước những tình huống nguy hiểm

* Ứng phó khi bị bắt cóc

Em hãy đọc tình huống sau và trả lời câu hỏi

> Chiều nay, Hoa đi học về muộn hơn mọi ngày. Khi đi đến đoạn đường vắng, em bị một kẻ lạ mặt bất ngờ kéo tay định lôi lên xe máy.

a) Nếu là Hoa, trong trường hợp trên, em sẽ lựa chọn cách nào dưới đây để thoát khỏi nguy hiểm? Vì sao?

- Gào khóc thật to để người khác nghe thấy.
- Nói thật to và rõ: "Dừng lại ngay" hoặc "Cứu tôi với" để người xung quanh phát hiện ra, tới cứu giúp.
- Bỏ chạy.

b) Em cần làm gì để tránh gặp phải tình huống trên?

* Ứng phó khi có hoả hoạn

Em hãy quan sát các chỉ dẫn về phòng cháy, chữa cháy dưới đây để thảo luận cách ứng phó trong các trường hợp:

– Khi phát hiện có cháy nổ, hoả hoạn.

– Khi bị mắc kẹt trong đám cháy.

– Khi bị lửa bén vào quần áo.

Thông báo cho những người xung quanh

Gọi 114

Thoát theo các đường hành lang, cầu thang bộ và ban công ở tầng thấp

Nếu đám cháy lan đến nơi mình đứng, cần dùng khăn thấm nước che mặt, che người

Nếu bị bén lửa thì nằm ngay xuống đất và lăn qua lăn lại

Đi khom hoặc bò trên đường di chuyển để thoát khỏi đám cháy

Đóng các cửa trên đường di chuyển để tránh lửa lan rộng ra

* **Ứng phó khi bị đuối nước**

Em hãy đọc thông tin sau và trả lời câu hỏi

Hè này, Lan được tham gia lớp học bơi. Thầy giáo đặc biệt lưu ý đến cách ứng phó và cứu người khi bị đuối nước, đó là:

- Bình tĩnh, hít thật nhiều hơi vào phổi, cố gắng nín thở càng lâu càng tốt, thả lỏng người để nước đẩy sát lên mặt nước.
- Dùng tay hoặc chân làm mái chèo, quạt nước đẩy đầu nhô khỏi mặt nước hoặc cũng có thể quạt nước xiên, đẩy người trôi đi dễ dàng bởi vì trong nước người trở nên nhẹ hơn so với trên cạn.
- Khi chuyển động lên xuống, há miệng to hít vào nhanh và sâu khi ở trên mặt nước, ngậm miệng, thở ra từ từ bằng mũi hoặc bằng miệng khi ở dưới mặt nước.
- Khi thấy có người bị đuối nước thì cần nhanh chóng tìm kiếm sự trợ giúp từ những người xung quanh.

?

a) Thông tin trên cho biết em cần làm gì:
   - Khi bản thân bị đuối nước?
   - Khi gặp người bị đuối nước?

b) Em có thể tránh được nguy cơ đuối nước bằng cách nào?

* **Ứng phó khi gặp mưa dông, lốc, sét**

Em hãy quan sát các bức tranh dưới đây và cho biết cần làm gì khi có mưa dông, lốc, sét.

Ở trong nhà khi trời mưa dông, lốc, sét.

Tắt thiết bị điện trong nhà (điện thoại di động, tivi,...)

Nếu đang đi ngoài đường, cần nhanh chóng tìm nơi trú ẩn an toàn.

Không trú dưới gốc cây, cột điện, giữa cánh đồng,...

?

Em còn biết cách ứng phó nào khác khi gặp mưa dông, lốc, sét?

* Ứng phó khi gặp lũ quét, lũ ống, sạt lở đất

Em hãy quan sát các bức tranh dưới đây và cho biết cần làm gì khi xảy ra lũ quét, lũ ống, sạt lở đất.

Thường xuyên xem dự báo thời tiết.

Chủ động chuẩn bị phòng, chống (đèn pin, thực phẩm, áo mưa,…)

Không đi qua sông, suối khi có lũ.

Gọi 112: Yêu cầu trợ giúp, tìm kiếm cứu nạn trên phạm vi toàn quốc.

? Em còn biết cách ứng phó nào khác khi gặp lũ quét, lũ ống, sạt lở đất?

- Tình huống nguy hiểm là những sự việc bất ngờ xảy ra, có nguy cơ đe doạ nghiêm trọng đến sức khoẻ, tính mạng, gây thiệt hại về tài sản, môi trường cho bản thân, gia đình và cộng đồng xã hội.
- Tình huống nguy hiểm từ tự nhiên là những hiện tượng tự nhiên có thể gây tổn thất về người, tài sản, môi trường, điều kiện sống và làm gián đoạn các hoạt động kinh tế, xã hội.
- Tình huống nguy hiểm từ con người là những mối nguy hiểm bất ngờ, xuất phát từ những hành vi cố ý hoặc vô tình từ con người gây tổn thất cho con người và xã hội.
- Chủ động tìm hiểu, học tập các kĩ năng ứng phó trong mỗi tình huống nguy hiểm sẽ giúp chúng ta bình tĩnh, tự tin, thoát khỏi nguy hiểm trong cuộc sống.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

– Luôn ghi nhớ các số điện thoại của người thân, các số điện thoại khẩn cấp:
111: Tổng đài quốc gia bảo vệ trẻ em
112: Yêu cầu trợ giúp, tìm kiếm cứu nạn trên phạm vi toàn quốc
113: Gọi công an hoặc cảnh sát khi có việc liên quan tới an ninh, trật tự
114: Gọi cơ quan phòng cháy, chữa cháy, cứu hộ, cứu nạn
115: Gọi cấp cứu y tế.

LUYỆN TẬP

1. Chơi trò chơi "Tiếp sức" kể về những tình huống nguy hiểm trong thực tiễn cuộc sống.

2. Hãy nhận xét sự nguy hiểm có thể xảy ra và cách xử lí của mỗi nhân vật trong các tình huống dưới đây:

a) Thấy chuông báo cháy của chung cư vang lên, Hằng chạy ngay ra thang máy để thoát hiểm.

b) Trời nắng nóng, sau khi chơi đá bóng, các bạn rủ nhau xuống sông tắm nhưng Nam từ chối và khuyên các bạn không nên tắm sông.

c) Hoà vẫn lội qua suối để về nhà dù trời đang mưa to và có thể xảy ra lũ quét.

3. Xử lí tình huống

❶ Đang trên đường đi học về, Hồng gặp một người lạ, tự xưng là bạn của mẹ và đề nghị đưa Hồng về nhà.

? Nếu là Hồng, em sẽ làm gì?

❷ Tan học, Mai đạp xe về nhà. Bỗng mây đen kéo tới, sấm chớp ầm ầm, mưa rơi nặng hạt. Mai thấy một vài người trú tạm vào gốc cây to bên đường, người thì mặc áo mưa rồi đi tiếp.

? Nếu là Mai, em sẽ làm gì trong tình huống này?

❸ Trời đang mưa đá, một số bạn trong lớp rủ em chạy ra sân trường nhặt đá.

? Em sẽ làm gì trong tình huống này?

VẬN DỤNG

1. Em hãy cùng các bạn thiết kế một sản phẩm tuyên truyền kĩ năng ứng phó với một tình huống nguy hiểm.

2. Em hãy tìm hiểu về những tình huống nguy hiểm thường xảy ra ở địa phương em và nêu cách ứng phó với tình huống đó theo bảng mẫu sau:

Tình huống nguy hiểm	Cách ứng phó

Bài 8 TIẾT KIỆM

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được khái niệm tiết kiệm và biểu hiện của tiết kiệm (tiền bạc, đồ dùng, thời gian, điện, nước,...).*
- *Hiểu vì sao phải tiết kiệm.*
- *Thực hành tiết kiệm trong cuộc sống, học tập.*
- *Nhận xét, đánh giá được việc thực hành tiết kiệm của bản thân và những người xung quanh, phê phán những biểu hiện lãng phí.*

KHỞI ĐỘNG

Em hãy cùng các bạn nghe/ hát bài hát "Đội em làm kế hoạch nhỏ" (sáng tác: Phong Nhã).

Em có suy nghĩ gì về ý nghĩa của hoạt động "làm kế hoạch nhỏ" của các bạn thiếu niên trong bài hát?

KHÁM PHÁ

1. Tiết kiệm và biểu hiện của tiết kiệm

*** Thế nào là tiết kiệm?**

Em hãy đọc câu chuyện và trả lời câu hỏi

Mấy hôm nay, em Trang bị bệnh khiến cả nhà ai cũng lo lắng. Bố đi làm xa, mẹ bối rối vì thiếu tiền chữa bệnh cho em, Hải mở tủ lấy ra một chiếc hộp nhỏ đưa cho mẹ và nói:

– Mẹ cầm lấy tiền để mua thuốc cho em ạ!

Mẹ ngạc nhiên hỏi:

– Tiền ở đâu mà con có vậy?

Hải nhỏ nhẹ nói:

– Tiền con bán giấy vụn, chai lọ, tiền được mừng tuổi,... con đều cất vào hộp để mua xe đạp nhưng việc chữa bệnh cho em cần thiết hơn ạ!

Mẹ mỉm cười khen Hải:

– Mẹ cảm ơn con, con ngoan quá, còn nhỏ đã biết tiết kiệm, thương bố mẹ, thương em.

?

a) Em có suy nghĩ gì về hành động của bạn Hải?

b) Em hiểu thế nào là tiết kiệm?

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

* Biểu hiện của tiết kiệm

Em hãy quan sát các bức tranh dưới đây và trả lời câu hỏi

?

a) Em hãy chỉ ra những biểu hiện của tiết kiệm và chưa tiết kiệm trong các bức tranh trên.

b) Em hãy kể thêm những biểu hiện của tiết kiệm và lãng phí.

2. Ý nghĩa của tiết kiệm

Em hãy nghiên cứu các trường hợp dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Anh Hoà là chủ cửa hàng tạp hoá, có thu nhập khá cao nhưng kiếm được bao nhiêu anh đều tiêu hết. Gần đây, công việc kinh doanh của anh không thuận lợi, anh lại lâm bệnh phải nằm viện. Cuộc sống của anh trở nên vô cùng khó khăn vì không có đủ tiền để thanh toán viện phí và trang trải các khoản chi tiêu cần thiết.

?

a) Em có nhận xét gì về cách chi tiêu của anh Hoà?

b) Cách chi tiêu đó đã dẫn đến hậu quả gì?

❷ Quang được mọi người yêu mến vì không chỉ học giỏi mà còn tham gia tích cực các hoạt động của trường, lớp. Bạn chia sẻ: "Mình luôn tiết kiệm thời gian, sắp xếp công việc hợp lí để thực hiện được những việc cần làm, những điều mình muốn".

?

Từ câu chuyện của bạn Quang, em hãy rút ra ý nghĩa của việc tiết kiệm thời gian.

❸ Phong trào "Hộ gia đình tiết kiệm điện, tiết kiệm năng lượng" đã lan toả từ gia đình đến cộng đồng. Nhờ những hành động tiết kiệm điện, tiết kiệm năng lượng của mỗi người đã góp phần giảm mức tiêu thụ điện, tiêu thụ năng lượng, giảm thiểu khí thải ô nhiễm môi trường, tiết kiệm một phần lớn chi phí cho gia đình và quốc gia.

?

Em hãy nêu ý nghĩa của việc tiết kiệm điện, tiết kiệm năng lượng.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

3. Cách thực hiện tiết kiệm

* Thực hiện tiết kiệm tiền

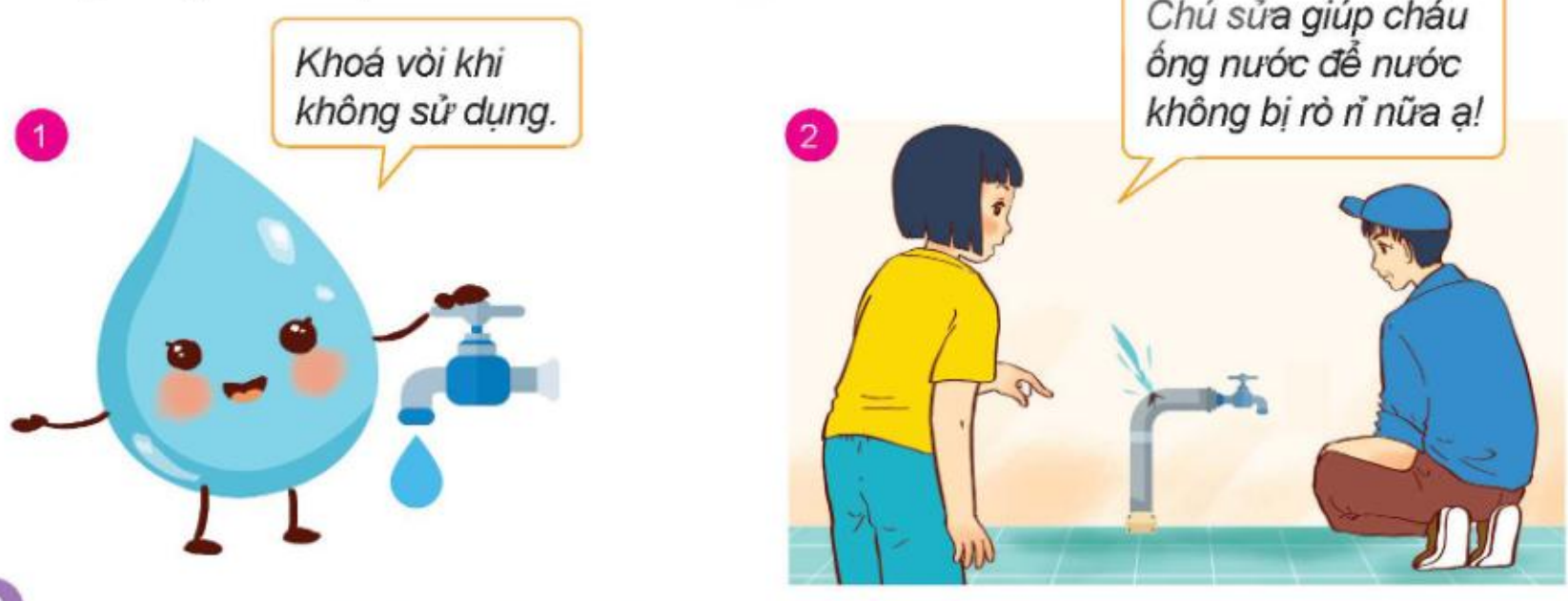
? Bạn nữ đã làm gì để tiết kiệm tiền? Hãy chia sẻ cách tiết kiệm tiền của em.

* Thực hiện tiết kiệm thời gian

? Bạn nam đã thực hiện tiết kiệm thời gian như thế nào? Em hãy chia sẻ cách tiết kiệm thời gian của bản thân.

* Thực hiện tiết kiệm nước

? a) Nội dung các bức tranh nhắc em cần làm gì để tiết kiệm nước?

b) Em hãy nêu thêm những cách khác để tiết kiệm nước.

* **Thực hiện tiết kiệm điện**

Em hãy tham gia thảo luận cách thực hiện tiết kiệm điện cùng các bạn trong nhóm:

Minh: Tắt tất cả các phương tiện, thiết bị dùng điện khi không cần thiết.

Oanh: Sử dụng bóng đèn tiết kiệm điện.

Ninh: Tận dụng ánh sáng tự nhiên để không phải bật đèn.

?

Em hãy nêu thêm những cách khác để tiết kiệm điện.

- Tiết kiệm là biết sử dụng một cách hợp lí, đúng mức của cải vật chất, thời gian, sức lực của mình và của người khác.
- Tiết kiệm biểu hiện ở việc: chi tiêu hợp lí; tắt các thiết bị điện và khoá vòi nước khi không sử dụng; sắp xếp thời gian làm việc khoa học; sử dụng hợp lí và khai thác hiệu quả tài nguyên (nước, khoáng sản,...); bảo quản đồ dùng học tập, lao động khi sử dụng; bảo vệ của công;...
- Tiết kiệm giúp chúng ta quý trọng thành quả lao động của bản thân và của người khác; đảm bảo cho cuộc sống ổn định, ấm no, hạnh phúc và thành công.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

LUYỆN TẬP

1. Em hãy cùng các bạn trong nhóm thực hiện nhiệm vụ sau:

- Liệt kê những biểu hiện lãng phí đồ dùng học tập và cách tiết kiệm đồ dùng học tập của học sinh.
- Liệt kê những biểu hiện lãng phí thời gian và cách tiết kiệm thời gian của học sinh.

2. Em hãy nhận xét hành vi của các bạn dưới đây:

a. Khi ăn tự chọn ở nhà hàng, Lan chỉ lấy vừa đủ thức ăn.

b. Dương thường bật điều hoà, quạt trần, tivi suốt ngày ngay cả khi ra sân chơi với các bạn.

c. Quân rủ Tuấn ra quán chơi điện tử, tiêu hết cả số tiền mẹ mới cho để mua sách.

3. Xử lí tình huống

❶ Gia đình Lan sống bằng những đồng lương ít ỏi của bố. Mấy hôm nữa là đến sinh nhật Lan, nhóm bạn thân trong lớp gợi ý Lan tổ chức sinh nhật ở nhà hàng cho "sang trọng".

?

Nếu là Lan, em sẽ làm gì?

❷ Từ hôm được mẹ mua cho chiếc điện thoại để tiện liên lạc, Hùng không muốn rời nó lúc nào. Ngoài những giờ học trên lớp, Hùng lại mở điện thoại lướt web, lên mạng xã hội tán chuyện với bạn bè, chơi điện tử nên đã sao nhãng chuyện học hành. Cô giáo và bố mẹ đã nhắc nhở nhưng Hùng vẫn không thay đổi vì cho rằng đó là cách để thư giãn, giảm bớt căng thẳng sau giờ học.

?

a) Em có nhận xét gì về việc sử dụng thời gian của Hùng? Điều này sẽ ảnh hưởng như thế nào đến kết quả học tập của bạn?

b) Em có lời khuyên gì cho Hùng?

❸ Tuyết luôn nhận mình là người sống tiết kiệm, thích mua hàng giá rẻ nhưng không rõ nguồn gốc, xuất xứ. Bạn thường không chia sẻ đồ dùng của mình với các bạn vì cho rằng cần phải tiết kiệm.

?

Em có đồng tình với cách tiết kiệm của Tuyết không? Vì sao?

VẬN DỤNG

1. Em hãy cùng các bạn trong lớp xây dựng và thực hiện dự án thực hành tiết kiệm "Làm kế hoạch nhỏ" (ví dụ: thu gom sách, báo, truyện cũ,...).
2. Em hãy cùng các bạn thiết kế một sản phẩm tuyên truyền về tiết kiệm điện, nước.

Bài 9

CÔNG DÂN NƯỚC CỘNG HOÀ XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được khái niệm công dân.*
- *Nêu được căn cứ xác định công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam.*

KHỞI ĐỘNG

Trước diễn biến phức tạp của đại dịch Covid-19 (năm 2020, 2021), Chính phủ Việt Nam đã tổ chức nhiều chuyến bay đón công dân Việt Nam từ những vùng dịch nguy hiểm trên thế giới về nước an toàn.

Theo em, vì sao Chính phủ Việt Nam quan tâm đến việc đưa công dân Việt Nam về nước? Hãy chia sẻ cảm xúc của em khi được là công dân Việt Nam.

KHÁM PHÁ

1. Tìm hiểu khái niệm công dân

Em hãy quan sát các cuốn hộ chiếu dưới đây và cho biết đó là hộ chiếu của quốc gia nào. Ý nghĩa của những cuốn hộ chiếu đó?

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

Em hãy đọc tình huống sau và trả lời câu hỏi

Nhóm của Toàn đang thảo luận về khái niệm công dân, một số ý kiến được nêu ra:

– Minh: Công dân là những người dân sống trong cùng một nước.

– Thắng: Công dân là những người dân sống trong một nước, có cùng màu da, cùng tiếng nói.

– Toàn: Công dân là người mang quốc tịch của quốc gia, có các quyền và nghĩa vụ do pháp luật quốc gia đó quy định.

?

Theo em, ý kiến của bạn nào thể hiện đầy đủ khái niệm công dân? Giải thích vì sao.

2. Căn cứ xác định công dân nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam

Đọc các thông tin pháp luật dưới đây để trả lời câu hỏi

Thông tin

Luật Quốc tịch Việt Nam năm 2008, sửa đổi, bổ sung năm 2014, 2025 *(trích)*

Điều 5. Quan hệ giữa Nhà nước và công dân (trích)

1. Người có quốc tịch Việt Nam là công dân Việt Nam.

Điều 15. Quốc tịch của trẻ em khi sinh ra có cha mẹ là công dân Việt Nam

Trẻ em sinh ra trong hoặc ngoài lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có cha mẹ đều là công dân Việt Nam thì có quốc tịch Việt Nam.

Điều 16. Quốc tịch của trẻ em khi sinh ra có cha hoặc mẹ là công dân Việt Nam

1. Trẻ em sinh ra trong hoặc ngoài lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có cha hoặc mẹ là công dân Việt Nam còn người kia là người không quốc tịch hoặc có mẹ là công dân Việt Nam còn cha không rõ là ai thì có quốc tịch Việt Nam.
2. Trẻ em khi sinh ra có cha hoặc mẹ là công dân Việt Nam còn người kia là công dân nước ngoài thì có quốc tịch Việt Nam, nếu cha mẹ thoả thuận lựa chọn quốc tịch Việt Nam cho con khi thực hiện thủ tục về khai sinh tại cơ quan có thẩm quyền của Việt Nam theo hướng dẫn của Chính phủ. Trường hợp trẻ em được sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà cha mẹ không thoả thuận được việc lựa chọn quốc tịch cho con thì trẻ em đó có quốc tịch Việt Nam.

Điều 17. Quốc tịch của trẻ em khi sinh ra có cha mẹ là người không quốc tịch

1. Trẻ em sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có cha mẹ đều là người không quốc tịch, nhưng có nơi thường trú tại Việt Nam thì có quốc tịch Việt Nam.

2. Trẻ em sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam mà khi sinh ra có mẹ là người không quốc tịch, nhưng có nơi thường trú tại Việt Nam, còn cha không rõ là ai thì có quốc tịch Việt Nam.

Điều 18. Quốc tịch của trẻ sơ sinh bị bỏ rơi, trẻ em được tìm thấy trên lãnh thổ Việt Nam (trích)

1. Trẻ sơ sinh bị bỏ rơi, trẻ em được tìm thấy trên lãnh thổ Việt Nam mà không rõ cha mẹ là ai thì có quốc tịch Việt Nam.

?

a) Căn cứ nào để xác định một người là công dân Việt Nam?

b) Trong những trường hợp dưới đây, trường hợp nào trẻ em là công dân Việt Nam?

– Trẻ em khi sinh ra có cả cha và mẹ là công dân Việt Nam.
– Trẻ em khi sinh ra có cha là công dân Việt Nam, mẹ là công dân nước ngoài.
– Trẻ em khi sinh ra có mẹ là công dân Việt Nam, cha là người không quốc tịch.
– Trẻ em sinh ra trên lãnh thổ Việt Nam có cha mẹ là người không có quốc tịch nhưng có nơi thường trú tại Việt Nam.
– Trẻ em bị bỏ rơi ở Việt Nam, không rõ cha, mẹ là ai.

– **Công dân** là người dân của một nước, có các quyền và nghĩa vụ được pháp luật quy định.
– **Quốc tịch** là căn cứ xác định công dân của một nước, thể hiện mối quan hệ giữa Nhà nước và công dân nước đó.
– **Công dân** nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam là người có quốc tịch Việt Nam.

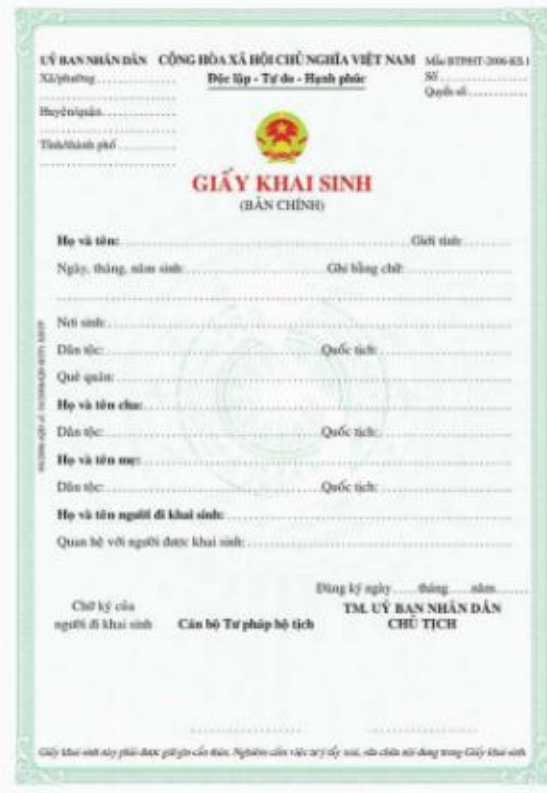
LUYỆN TẬP

1. Quan sát các mẫu giấy tờ dưới đây và cho biết: Quốc tịch của một người được ghi nhận ở giấy tờ nào?

2. Xử lí tình huống

1 Bố mẹ Hùng là người Nga đến Việt Nam làm ăn, sinh sống. Hùng sinh ra và lớn lên ở Việt Nam. Có người nói Hùng là người Việt gốc Nga, không phải là công dân Việt Nam.

2 Bố của Lân là người Việt Nam, mẹ là người Đức. Lân sinh ra và lớn lên ở Việt Nam. Nhìn khuôn mặt Lân có nhiều nét của người châu Âu, các bạn trong lớp băn khoăn không biết Lân là công dân nước nào.

? Theo em, Hùng có phải là công dân Việt Nam không? Giải thích vì sao.

? Theo em, Lân có phải là công dân Việt Nam không? Giải thích vì sao.

VẬN DỤNG

1. Em hãy vẽ một bức tranh hoặc sưu tầm tranh ảnh có nội dung thể hiện thông điệp tự hào là công dân Việt Nam.
2. Sưu tầm câu chuyện về tấm gương học sinh tiêu biểu thực hiện tốt Năm điều Bác Hồ dạy thiếu niên, nhi đồng. Viết những điều bản thân em đã học được từ tấm gương đó.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

Bài 10

QUYỀN VÀ NGHĨA VỤ CƠ BẢN CỦA CÔNG DÂN

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được quy định của Hiến pháp nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam về quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân.*
- *Thực hiện được quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân phù hợp với lứa tuổi.*

KHỞI ĐỘNG

Lớp 6A có một số bạn nhà xa nên thường đi xe đạp điện đến trường. Trong đó, một vài bạn không đội mũ bảo hiểm.

Theo em, học sinh lớp 6 có được sử dụng xe đạp điện không?

Người điều khiển xe đạp điện khi tham gia giao thông có bắt buộc phải đội mũ bảo hiểm không? Vì sao?

KHÁM PHÁ

1. Quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân theo Hiến pháp năm 2013

Hiến pháp năm 2013 được Quốc hội nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam khoá XIII, kì họp thứ 6 thông qua ngày 28–11–2013 (sau đó được sửa đổi, bổ sung năm 2025). Quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân được quy định trong Chương II. Đó là các quyền cơ bản về chính trị, dân sự, kinh tế, văn hoá, xã hội được công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm theo Hiến pháp và pháp luật.

Em hãy đọc thông tin kết hợp với quan sát các hình ảnh dưới đây để xác định các nhóm quyền và nêu nội dung các quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân Việt Nam được quy định trong Hiến pháp năm 2013 (sửa đổi, bổ sung năm 2025); Hãy ghép các hình ảnh với nhóm quyền và nghĩa vụ phù hợp.

❶ Nhóm quyền chính trị: quyền bầu cử, ứng cử vào các cơ quan quyền lực nhà nước (Điều 27); quyền tham gia quản lí nhà nước (Điều 28); quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí (Điều 25); quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo (Điều 24);...

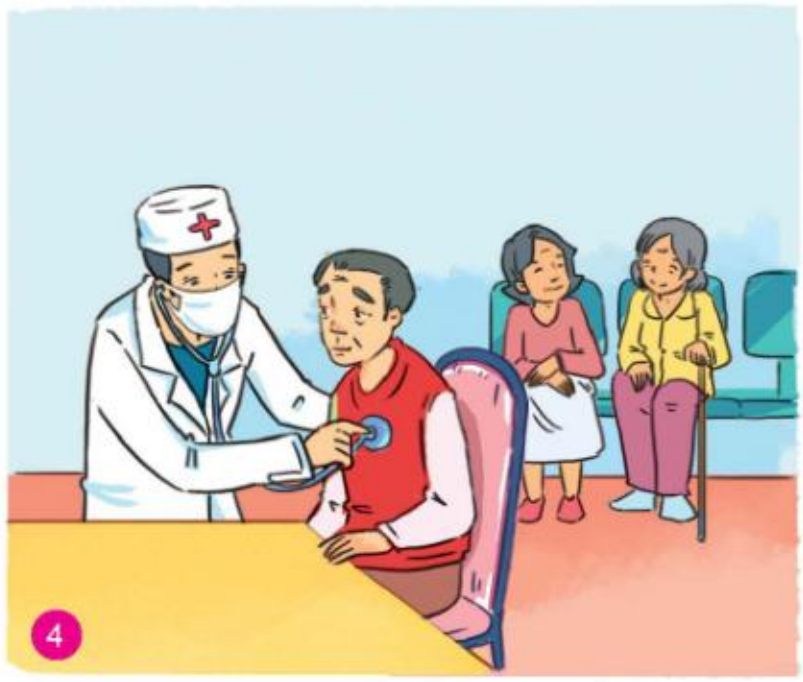
❷ Nhóm quyền dân sự: quyền sống (Điều 19); quyền bất khả xâm phạm về thân thể, được pháp luật bảo hộ về sức khoẻ, danh dự và nhân phẩm (Điều 20); quyền bất khả xâm phạm về đời sống riêng tư, bí mật cá nhân và bí mật gia đình (Điều 21); quyền bất khả xâm phạm về chỗ ở (Điều 22); quyền tự do đi lại và cư trú (Điều 23); quyền bình đẳng giới (Điều 26); quyền tự do kết hôn và li hôn (Điều 36);...

❸ Nhóm quyền về kinh tế: quyền tự do kinh doanh (Điều 33); quyền có việc làm (Điều 35); quyền sở hữu về thu nhập hợp pháp, của cải để dành, nhà ở, tư liệu sinh hoạt, tư liệu sản xuất (Điều 32);...

❹ Nhóm quyền văn hoá, xã hội: quyền học tập (Điều 39); quyền nghiên cứu khoa học và công nghệ, sáng tạo văn học, nghệ thuật (Điều 40); quyền được đảm bảo an sinh xã hội (Điều 34); quyền được bảo vệ, chăm sóc sức khoẻ (Điều 38);...

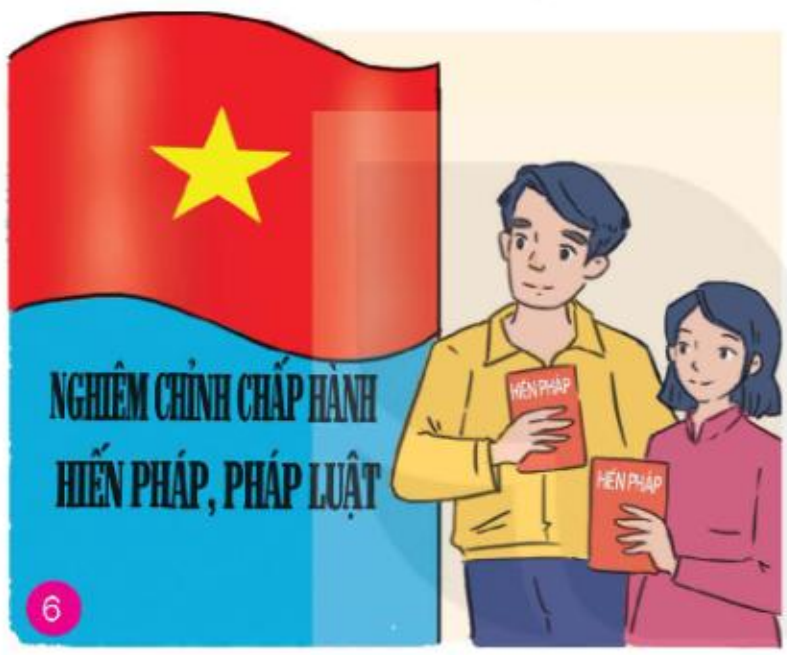
❺ Các nghĩa vụ cơ bản mà công dân phải thực hiện: trung thành với Tổ quốc (Điều 44); thực hiện nghĩa vụ quân sự và tham gia xây dựng nền quốc phòng toàn dân (Điều 45); tuân theo Hiến pháp và pháp luật (Điều 46); nộp thuế (Điều 47); bảo vệ môi trường (Điều 43); nghĩa vụ học tập (Điều 39);...

4

5

6

7

8

9 ĐĂNG KÍ THÀNH LẬP DOANH NGHIỆP

2. Thực hiện quyền, nghĩa vụ cơ bản của công dân

Em hãy đọc các thông tin, tình huống dưới đây và trả lời câu hỏi

– Hương là học sinh lớp 6, ngoài việc học tốt, bạn còn chăm chỉ lao động, giúp đỡ bố mẹ làm việc nhà.

– Thấy bác lao công đang quét dọn sân trường, Bình vứt luôn vỏ hộp sữa xuống sân để bác dọn.

– Biết Phương định bóc thư của bạn khác để xem, Minh đã khuyên Phương không nên làm như vậy vì sẽ xâm phạm quyền bí mật thư tín.

– Ngày nào bố mẹ cũng phải nhắc Thắng học bài nhưng bạn chỉ ôn bài khi sắp tới kì kiểm tra.

– Nhiều lần chứng kiến chú Hưng đánh con, nên Hà đã gọi điện báo với Tổng đài điện thoại quốc gia bảo vệ trẻ em 111.

– Gia đình Liên tìm mọi cách để anh trai không phải thực hiện nghĩa vụ quân sự. Biết chuyện, Liên không tán thành và khuyên anh nên thực hiện nghĩa vụ quân sự.

– Nhà trường tổ chức lấy ý kiến của học sinh nhưng Trang không tham gia vì cho rằng ý kiến của trẻ em sẽ không được thực hiện.

– Hùng luôn tích cực học tập và rèn luyện để sau này trở thành người công dân có ích cho xã hội.

?

a) Em hãy xác định những ai đã thực hiện đúng, ai thực hiện chưa đúng quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân? Vì sao?

b) Là học sinh, em đã được hưởng những quyền và phải thực hiện các nghĩa vụ cơ bản nào của công dân? Em đã làm gì để thực hiện đúng các nghĩa vụ đó?

– Quyền cơ bản của công dân là những lợi ích cơ bản mà công dân được hưởng, được Nhà nước bảo vệ và đảm bảo theo Hiến pháp và pháp luật.

– Nghĩa vụ cơ bản của công dân là những việc mà Nhà nước bắt buộc công dân phải thực hiện theo quy định của Hiến pháp và pháp luật.

– Các quyền con người, quyền công dân về chính trị, dân sự, kinh tế, văn hoá, xã hội được công nhận, tôn trọng, bảo vệ, bảo đảm theo Hiến pháp và pháp luật nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam.

– Quyền công dân không tách rời nghĩa vụ công dân. Công dân được hưởng các quyền và phải thực hiện các nghĩa vụ do Nhà nước quy định. Mọi người có nghĩa vụ tôn trọng quyền của người khác.

– Việc thực hiện quyền công dân không được xâm phạm lợi ích quốc gia, dân tộc, quyền và lợi ích hợp pháp của người khác.

– Mọi người đều bình đẳng trước pháp luật. Không ai bị phân biệt đối xử trong đời sống chính trị, dân sự, kinh tế, văn hoá, xã hội.

LUYỆN TẬP

1. Em hãy tìm hiểu và ghi chép nội dung các quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân được quy định trong Hiến pháp năm 2013 (sửa đổi, bổ sung năm 2025).

2. Em hãy cho biết, bạn nào dưới đây thực hiện tốt, bạn nào thực hiện chưa tốt quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân.

a. Ngoài giờ học ở trường, Kim thường tự học ở nhà và dành thời gian làm việc nhà giúp bố mẹ.

b. Mặc dù nhà rất nghèo nhưng bố mẹ vẫn cố gắng để Thu được tới trường. Tuy nhiên, Thu cho rằng: "Nhà mình nghèo, có cố gắng học cũng không mang lại ích lợi gì". Thu đến trường chỉ vì bố mẹ muốn, do vậy kết quả học tập của Thu rất kém.

c. Nam thường quát mắng, doạ nạt và đánh em gái vì em hay khóc và bày đồ chơi bừa bãi.

d. Hưng là học sinh cá biệt, hay nghịch. Hôm nay, Hưng rủ các bạn đá bóng trong sân trường và làm vỡ cửa kính lớp học. Cô giáo chủ nhiệm gửi giấy thông báo và nhờ Hưng đưa cho bố mẹ. Trên đường về, Hưng đã bóc thư ra xem trước.

3. Xử lí tình huống

❶ Lan là một học sinh hoạt bát, tích cực tham gia các hoạt động của lớp và liên đội nhưng mẹ Lan thường ngăn cấm không cho Lan tham gia các hoạt động tập thể vì cho rằng sẽ ảnh hưởng đến việc học tập.

? Theo em, Lan nên làm gì để mẹ không ngăn cấm mình tham gia hoạt động tập thể?

❷ Mặc dù công việc của bố mẹ Hà rất vất vả nhưng Hà ít khi làm việc nhà để giúp đỡ bố mẹ vì nghĩ rằng mình chỉ cần có nghĩa vụ học giỏi là đủ.

?
a) Em suy nghĩ gì về việc làm của Hà?
b) Theo em, Hà cần làm gì để thực hiện tốt quyền và nghĩa vụ của học sinh?

VẬN DỤNG

1. Em hãy vẽ bức tranh hoặc sưu tầm một câu chuyện thể hiện một việc làm thực hiện tốt quyền và nghĩa vụ cơ bản của công dân và thuyết minh về bức tranh, câu chuyện đó.

2. Em hãy viết khoảng nửa trang giấy về nghĩa vụ của học sinh và những việc em đã làm để thực hiện nghĩa vụ đó.

Bài 11 QUYỀN CƠ BẢN CỦA TRẺ EM

Sau bài học này, học sinh có thể:

– Nêu được các quyền cơ bản của trẻ em.

– Nêu được ý nghĩa của quyền trẻ em và thực hiện quyền trẻ em.

KHỞI ĐỘNG

Cùng nghe bài hát "Quyền trẻ em" (sáng tác: Trịnh Vĩnh Thành).

Em hãy ghi lại tên các quyền trẻ em được nhắc tới trong bài hát.

KHÁM PHÁ

1. Tìm hiểu các nhóm quyền cơ bản của trẻ em

Ngày 20–11–1989 Đại hội đồng Liên hợp quốc đã thông qua Công ước quốc tế về quyền trẻ em. Việt Nam là quốc gia đầu tiên ở châu Á và là quốc gia thứ hai trên thế giới phê chuẩn Công ước của Liên hợp quốc về quyền trẻ em vào ngày 20–2–1990.

Căn cứ theo Hiến pháp nước Cộng hoà xã hội chủ nghĩa Việt Nam và tiếp thu những nội dung của Công ước về quyền trẻ em, Quốc hội đã xây dựng và ban hành Luật Trẻ em năm 2016. Theo đó, trẻ em có bốn nhóm quyền cơ bản sau: Nhóm quyền được sống còn; Nhóm quyền được bảo vệ; Nhóm quyền được phát triển; Nhóm quyền được tham gia.

* **Nhóm quyền được sống còn**

Em hãy đọc thông tin kết hợp với quan sát các hình ảnh dưới đây để xác định các quyền trong nhóm quyền được sống còn của trẻ em.

Trẻ em có quyền được sống và được đáp ứng các nhu cầu cơ bản để tồn tại như: có nơi ở, được khai sinh, nuôi dưỡng, chăm sóc sức khoẻ,... Trẻ em còn non nớt về thể chất và tinh thần nên gặp nhiều nguy cơ nhất cho sự sống còn. Vì vậy, trẻ em rất cần được quan tâm, chăm sóc về dinh dưỡng, y tế và tình cảm để duy trì sự sống.

1

2

* **Nhóm quyền được bảo vệ**

Em hãy đọc thông tin kết hợp với quan sát các hình ảnh dưới đây để xác định các quyền trong nhóm quyền được bảo vệ của trẻ em.

Trẻ em còn non nớt về thể chất, trí tuệ, nhân cách và sự trải nghiệm cuộc sống nên phải được bảo vệ để chống lại tất cả các hình thức bóc lột lao động, xâm hại tình dục, lạm dụng ma tuý, sao nhãng và bị bỏ rơi, bị bắt cóc,... Trẻ em cần được bảo vệ khỏi sự can thiệp vô cớ vào thư tín và sự riêng tư.

1

2

3

* **Nhóm quyền được phát triển**

Em hãy đọc thông tin kết hợp với quan sát các hình ảnh dưới đây để xác định các quyền trong nhóm quyền được phát triển của trẻ em.

Trẻ em có quyền được tạo điều kiện để phát triển toàn diện, bao gồm việc học tập, vui chơi, tham gia các hoạt động văn hoá, tiếp nhận thông tin, tự do tư tưởng, tự do tín ngưỡng và tôn giáo. Trẻ em cần có sự yêu thương và cảm thông của cha mẹ để phát triển hài hoà.

* **Nhóm quyền được tham gia**

Em hãy đọc thông tin kết hợp với quan sát các hình ảnh dưới đây để xác định các quyền trong nhóm quyền được tham gia của trẻ em.

Trẻ em có quyền được tham gia vào những công việc có ảnh hưởng đến cuộc sống của các em như: được bày tỏ ý kiến, được lắng nghe, tôn trọng, được kết giao, được bàn bạc và quyết định,...

2. Ý nghĩa của quyền trẻ em và thực hiện quyền trẻ em

Em hãy đọc các thông tin sau và trả lời câu hỏi

❶ Công ước Liên hợp quốc về quyền trẻ em đã thể hiện sự quan tâm của cộng đồng quốc tế đối với trẻ em. Công ước đảm bảo cho trẻ em được sống, được phát triển trong bầu không khí hạnh phúc, yêu thương, an toàn, lành mạnh, bình đẳng; được tham gia vào các hoạt động xã hội; được phát triển đầy đủ, toàn diện về thể chất và tinh thần.

❷ Thời phong kiến, pháp luật chủ yếu bảo hộ quyền lợi của giai cấp thống trị, quyền trẻ em không được đảm bảo. Nhiều gia đình vì quá nghèo, không đủ điều kiện nuôi dưỡng nên đã phải bán con cho các gia đình giàu có. Các em phải làm việc vất vả, không được ăn no, không được học hành, hay bị đánh, mắng,...

?

a) Em hãy cho biết, quyền trẻ em có ý nghĩa như thế nào?

b) Theo em, điều gì sẽ xảy ra nếu quyền trẻ em không được thực hiện?

- Quyền cơ bản của trẻ em là những lợi ích cơ bản mà trẻ em được hưởng và được Nhà nước bảo vệ.
- Công ước của Liên hợp quốc về quyền trẻ em năm 1989 và Luật Trẻ em năm 2016 đã ghi nhận các quyền cơ bản của trẻ em. Các quyền đó có thể chia thành bốn nhóm:
  + Nhóm quyền sống còn: là những quyền được sống và được đáp ứng các nhu cầu cơ bản để tồn tại như được nuôi dưỡng, chăm sóc sức khoẻ,...
  + Nhóm quyền bảo vệ: là những quyền nhằm bảo vệ trẻ em khỏi mọi hình thức phân biệt đối xử, bị bỏ rơi, bị bóc lột và xâm hại.
  + Nhóm quyền phát triển: là những quyền được đáp ứng các nhu cầu cho sự phát triển một cách toàn diện như được học tập, được vui chơi giải trí, tham gia các hoạt động văn hoá, nghệ thuật,...
  + Nhóm quyền tham gia: là những quyền được tham gia vào những công việc có ảnh hưởng đến cuộc sống của trẻ em như được bày tỏ ý kiến, nguyện vọng của mình.
- Quyền trẻ em là điều kiện cần thiết để trẻ em được phát triển đầy đủ, toàn diện về thể chất và tinh thần. Thực hiện quyền trẻ em đảm bảo cho trẻ em được sống, được phát triển trong bầu không khí hạnh phúc, yêu thương, an toàn, lành mạnh, bình đẳng.
- Bổn phận của trẻ em: yêu quý, kính trọng, hiếu thảo với ông bà, cha mẹ; kính trọng thầy, cô giáo; lễ phép với người lớn, thương yêu em nhỏ, đoàn kết với bạn bè; giúp đỡ gia đình và những người gặp khó khăn theo khả năng của mình; chăm chỉ học tập, rèn luyện thân thể; sống khiêm tốn, trung thực và có đạo đức; tôn trọng pháp luật; tuân theo nội quy của nhà trường; tôn trọng, giữ gìn bản sắc văn hoá dân tộc; yêu quê hương, đất nước, yêu đồng bào, có ý thức xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và đoàn kết quốc tế;...

LUYỆN TẬP

1. Trò chơi "Tiếp sức" kể về bốn nhóm quyền của trẻ em

Mỗi nhóm lựa chọn một trong bốn nhóm quyền của trẻ em (quyền được sống còn, quyền được bảo vệ, quyền được phát triển, quyền được tham gia) để kể về từng quyền cụ thể của trẻ em ở nhóm quyền đó.

2. Em hãy sắp xếp các quyền cụ thể của trẻ em dưới đây theo bốn nhóm quyền theo bảng mẫu:

Nhóm quyền được sống còn	Nhóm quyền được bảo vệ	Nhóm quyền được phát triển	Nhóm quyền được tham gia

a. Trẻ em đến tuổi đi học được tới trường.

b. Trẻ em mồ côi được chăm sóc tại cơ sở bảo trợ.

c. Trẻ em có năng khiếu múa hát được học ở các trường nghệ thuật.

d. Trẻ em được viết thư kết bạn, giao lưu với bạn bè năm châu.

e. Trẻ em không phải làm các công việc nặng nhọc, quá sức so với bản thân.

g. Trẻ em được tiêm phòng vắc xin theo quy định của Nhà nước.

h. Trẻ em có quyền có quốc tịch.

i. Trẻ em khuyết tật được học ở các trường chuyên biệt.

k. Trẻ em có quyền được bày tỏ ý kiến, quan điểm cá nhân.

l. Trẻ em được bảo vệ, chống lại việc bóc lột, xâm hại.

3. Em hãy kể về một tấm gương thực hiện tốt quyền của trẻ em. Em học được điều gì từ tấm gương đó?

4. Xử lí tình huống

Bố mẹ mua cho Quân rất nhiều sách tham khảo, Quân không thích đọc nên mang sách cho bạn. Khi biết chuyện, bố mẹ rất tức giận và đã mắng Quân. Quân cảm thấy rất ấm ức vì cho rằng mình là trẻ em nên có quyền cho bạn sách, bố mẹ không được phản đối.

?

a) Quân hiểu về quyền trẻ em trong tình huống này đúng hay sai? Vì sao?

b) Nếu là Quân, em sẽ ứng xử như thế nào?

VẬN DỤNG

1. Em hãy sưu tầm hoặc vẽ tranh về quyền trẻ em và chia sẻ ý nghĩa của bức tranh đó.

2. Em hãy viết thư tư vấn cho một bạn hay bị bố đánh và doạ cho nghỉ học để giúp bạn được hưởng các quyền cơ bản của trẻ em.

Bài 12 THỰC HIỆN QUYỀN TRẺ EM

Sau bài học này, học sinh có thể:

- *Nêu được trách nhiệm của gia đình, nhà trường, xã hội trong việc thực hiện quyền trẻ em.*
- *Phân biệt được hành vi thực hiện quyền trẻ em và hành vi vi phạm quyền trẻ em.*
- *Thực hiện tốt quyền và bổn phận của trẻ em.*
- *Nhận xét, đánh giá được việc thực hiện quyền trẻ em của bản thân, gia đình, nhà trường, cộng đồng; bày tỏ được nhu cầu để thực hiện tốt hơn quyền trẻ em.*

KHỞI ĐỘNG

Cùng nghe bài hát "Dấu chấm hỏi" (sáng tác: Thế Hiển).

Bạn nhỏ trong bài hát không được hưởng những quyền nào của trẻ em? Theo em, ai sẽ chịu trách nhiệm đảm bảo quyền trẻ em cho bạn nhỏ này?

KHÁM PHÁ

1. Trách nhiệm của học sinh trong việc thực hiện quyền và bổn phận của trẻ em

Em hãy đọc các tình huống dưới đây và trả lời câu hỏi

❶ Đã vài lần Long trông thấy chú Hưng hàng xóm đánh đập con trai. Long rất thương em nên đã kể lại chuyện này với bố và nhờ bố tìm cách để giúp đỡ em.

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

❷ Lên lớp 6, Lan đòi bố mua xe máy điện để đi học nhưng bố không đồng ý vì Lan chưa đủ tuổi sử dụng. Lan nghĩ bố không thương mình nên giận dỗi, nhịn ăn.

❸ Do phải ngồi xe lăn từ nhỏ nên Hoàng tự ti, ngại giao tiếp. Nhà trường tổ chức cuộc thi văn nghệ chào mừng ngày Nhà giáo Việt Nam, biết Hoàng có giọng hát hay, các bạn trong lớp đã động viên, khích lệ, chuẩn bị cả trang phục để Hoàng tham gia thi khiến bạn rất cảm động.

?

a) Em hãy cho biết, trong các tình huống trên, bạn nào đã thực hiện đúng, bạn nào thực hiện chưa đúng quyền và bổn phận của trẻ em. Vì sao?

b) Theo em, học sinh có trách nhiệm như thế nào trong việc thực hiện quyền và bổn phận của trẻ em?

2. Trách nhiệm của gia đình, nhà trường và xã hội trong việc thực hiện quyền trẻ em

Em hãy đọc thông tin, tình huống sau và trả lời câu hỏi

❶ Nghỉ hè về thăm quê, An được ông bà dẫn đi tham quan và kể cho nghe nhiều câu chuyện thú vị về các di tích lịch sử ở địa phương. Ông bà còn dạy An cách trồng rau và chăm sóc vật nuôi trong nhà. Đây thật là một kì nghỉ vui vẻ, bổ ích.

❷ Trường học của Lâm có kế hoạch tổ chức hoạt động ngoại khoá cho học sinh. Để tổ chức các hoạt động phù hợp với học sinh, nhà trường đã đưa ra một số nội dung hoạt động ngoại khoá để các em đóng góp ý kiến và lựa chọn nội dung mà các em thấy hứng thú nhất.

❸ Chính quyền xã K đã tổ chức cuộc thi tìm hiểu về pháp luật giao thông nhằm nâng cao hiểu biết và ý thức tham gia giao thông an toàn của học sinh. Cùng với những phần quà có ý nghĩa, Ban tổ chức còn tuyên truyền đến từng thôn xóm để các gia đình động viên con em mình tham gia cuộc thi.

❹ Nhận được tin báo của anh Hải, cơ quan công an đã điều tra, bắt giữ vợ chồng ông Nam về hành vi thường xuyên đánh đập con nuôi là bé Tùng. Toà án đã xét xử và tuyên phạt án tù vợ chồng ông Nam về hành vi hành hạ người khác và hành vi cố ý gây thương tích hoặc gây tổn hại cho sức khoẻ của người khác.

?

a) Theo em, gia đình, nhà trường và xã hội có trách nhiệm như thế nào trong việc thực hiện quyền trẻ em?

b) Theo em, những hành vi xâm phạm quyền trẻ em sẽ bị xử lí như thế nào?

Thực hiện các quyền trẻ em là trách nhiệm chung của mỗi cá nhân, gia đình, nhà trường và xã hội. Cụ thể:

- Đối với học sinh: tích cực, chủ động thực hiện các quyền trẻ em để phát triển và bảo vệ bản thân; đồng tình ủng hộ các hành vi thực hiện đúng quyền trẻ em và phê phán những hành vi vi phạm quyền trẻ em,...
- Đối với gia đình: tiến hành khai sinh, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục trẻ em; tạo điều kiện, khuyến khích trẻ em tham gia các hoạt động học tập, vui chơi giải trí, phát triển năng khiếu phù hợp; quản lí và bảo vệ trẻ em khỏi các nguy cơ bị xâm hại, bị lạm dụng, bị mua bán,...
- Đối với nhà trường: quản lí, chăm sóc sức khoẻ, giáo dục trẻ em; đảm bảo môi trường học tập an toàn cho học sinh,...
- Đối với xã hội: đảm bảo các quyền trẻ em được thực hiện; xử lí nghiêm minh các hành vi vi phạm quyền trẻ em; xây dựng, thực hiện các chính sách về quyền trẻ em, cung cấp các dịch vụ an toàn, bảo vệ quyền lợi của trẻ,...

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

LUYỆN TẬP

1. Em hãy nêu một số biểu hiện thực hiện tốt và thực hiện chưa tốt quyền trẻ em ở gia đình, trường học và địa phương em.

2. Em tán thành hoặc không tán thành ý kiến nào dưới đây? Vì sao?

a. Trẻ em có quyền được học tập, vui chơi giải trí, không cần làm gì.

b. Trẻ em khuyết tật cũng được hưởng các quyền như những trẻ em khác.

c. Cha mẹ có quyền ưu tiên, chiều chuộng con trai hơn con gái.

d. Lôi kéo trẻ em vào con đường nghiện hút là sai trái.

e. Cho con đi học hay không là quyền của cha mẹ.

3. Xử lí tình huống

❶ Giờ ra chơi, Quân và các bạn ra sân trường đá cầu. Trong lúc đỡ cầu, Quân vô tình giẫm phải chân của Hưng. Mặc dù Quân đã xin lỗi nhưng Hưng vẫn tỏ thái độ khó chịu và mắng chửi Quân bằng những lời lẽ rất khó nghe, thậm chí Hưng còn đe doạ Quân.

? Nếu là Quân, em sẽ làm gì?

❷ Trường Lan tổ chức cho học sinh đi tham quan di tích lịch sử. Tuy nhiên, bố của Lan không muốn cho Lan đi vì địa điểm tham quan ở xa. Lan rất buồn và không biết phải làm gì để bố đồng ý cho mình đi.

? Nếu là Lan, em sẽ làm gì để bố đồng ý cho mình đi tham quan cùng các bạn?

VẬN DỤNG

1. Em hãy tìm hiểu và trang bị cho bản thân các kiến thức và kĩ năng phòng, chống xâm hại trẻ em. Ghi lại những việc trẻ em nên làm và không nên làm để phòng, chống nguy cơ xâm hại trẻ em theo bảng mẫu sau:

Việc trẻ em nên làm để phòng, chống nguy cơ bị xâm hại	Việc trẻ em không nên làm để phòng, chống nguy cơ bị xâm hại

2. Em hãy tự nhận xét việc thực hiện bổn phận của mình đối với gia đình và thầy, cô giáo. Điều gì em đã thực hiện tốt và điều gì chưa thực hiện tốt? Hãy xây dựng kế hoạch rèn luyện để khắc phục những điều chưa tốt theo bảng mẫu sau:

Đối tượng	Việc đã thực hiện tốt	Việc chưa thực hiện tốt	Kế hoạch rèn luyện
Gia đình			
Thầy, cô giáo			

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

MỘT SỐ THUẬT NGỮ DÙNG TRONG SÁCH

Thuật ngữ	Giải thích	Trang
Bổn phận	Trách nhiệm và phần việc phải gánh vác, lo liệu, theo đạo lí thông thường.	53, 55, 56, 58
Hậu quả	Kết quả không hay, có ảnh hưởng về sau.	29, 30, 31, 37
Nghĩa vụ	Việc bắt buộc phải làm đối với xã hội, đối với người khác mà pháp luật hay đạo đức quy định.	42, 43, 45, 46, 47, 48, 49
Quyền	Điều mà pháp luật hoặc xã hội công nhận cho được hưởng, được làm, được đòi hỏi mà không ai được ngăn cản, hạn chế.	42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58
Tính cách	Tổng thể nói chung những đặc điểm tâm lí ổn định trong cách xử sự của một người, biểu hiện thái độ của người đó trong những hoàn cảnh điển hình.	28, 29
Tình huống	Sự việc xảy ra tại một nơi, trong một thời gian nhất định buộc con người phải suy nghĩ, hành động, đối phó.	7, 12, 16, 21, 25, 29, 30, 31, 34, 40, 42, 44, 47, 49, 54, 55, 56, 58
Tôn trọng	Tỏ thái độ đánh giá cao và không được vi phạm hoặc xúc phạm đến.	17, 18, 19, 20, 21, 25, 48, 53
Trách nhiệm	Phần việc được giao và phải đảm bảo hoàn thành, nếu kết quả không tốt thì phải gánh chịu phần hậu quả.	20, 55, 56, 57
Trẻ em	Là người dưới 16 tuổi.	5, 30, 34, 42, 43, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58
Truyền thống gia đình, dòng họ	Những giá trị tốt đẹp mà gia đình, dòng họ đã tạo ra cần được giữ gìn và phát huy qua nhiều thế hệ.	5, 6, 7, 8
Tự hào	Hài lòng, hãnh diện về những điều tốt đẹp mà mình có.	5, 6, 7, 8, 44
Ứng phó	Chủ động, sẵn sàng đáp lại tình thế bất lợi một cách kịp thời.	30, 31, 32, 33, 34
Vi phạm	Không tuân theo hoặc làm trái những điều quy định.	55, 57

DANH SÁCH ẢNH SỬ DỤNG

Trang	Số thứ tự ảnh	Nguồn trích dẫn
9	Chia sẻ cùng miền Trung	Tác giả Nguyễn Thanh Hải
10	Bé Hải An	Tác giả Nguyễn Trần Thuỳ Dương

Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam xin trân trọng cảm ơn các tác giả có tác phẩm, tư liệu được sử dụng, trích dẫn trong cuốn sách này.

Chịu trách nhiệm xuất bản:
Chủ tịch Hội đồng thành viên – Tổng Giám đốc NGUYỄN TIẾN THANH

Chịu trách nhiệm nội dung:
Tổng biên tập PHẠM VĨNH THÁI

Biên tập lần đầu: HOÀNG KIM LIÊN – NGUYỄN TẤT THẮNG
Biên tập tái bản: NGUYỄN TẤT THẮNG
Biên tập mĩ thuật: NGUYỄN BÍCH LA
Thiết kế sách: NGUYỄN THUÝ QUỲNH
Trình bày bìa: NGUYỄN BÍCH LA
Minh hoạ: LÊ MẠNH CƯỜNG
Sửa bản in: TẠ THỊ HƯỜNG – NGUYỄN TẤT THẮNG
Chế bản: CÔNG TY CỔ PHẦN MĨ THUẬT VÀ TRUYỀN THÔNG

Bản quyền © (2021) thuộc Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

Xuất bản phẩm đã đăng kí quyền tác giả. Tất cả các phần của nội dung cuốn sách này đều không được sao chép, lưu trữ, chuyển thể dưới bất kì hình thức nào khi chưa có sự cho phép bằng văn bản của Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.

GIÁO DỤC CÔNG DÂN 6
Mã số: G1HH6G001h26
In ..... bản, (QĐ ... - NXBGDHN) khổ 19 x 26,5 cm.
Đơn vị in:.....
Cơ sở in:.....
Số ĐKXB: 7-2026/CXBIPH/49-09/GD
Số QĐXB: .../QĐ-GD-HN ngày ... tháng ... năm .....
In xong và nộp lưu chiểu quý ..... năm .....
Mã số ISBN: 978-604-0-25147-3

HUÂN CHƯƠNG HỒ CHÍ MINH

BỘ SÁCH GIÁO KHOA LỚP 6 – KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

1. Ngữ văn 6, tập một
2. Ngữ văn 6, tập hai
3. Toán 6, tập một
4. Toán 6, tập hai
5. Khoa học tự nhiên 6
6. Công nghệ 6
7. Lịch sử và Địa lí 6
8. Mĩ thuật 6
9. Âm nhạc 6
10. Giáo dục công dân 6
11. Tin học 6
12. Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp 6
13. Giáo dục thể chất 6
14. Tiếng Anh 6, tập một
15. Tiếng Anh 6, tập hai

Website: https://www.nxbgd.vn

KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

ISBN 978-604-0-25147-3

9 786040 251473

Giá: 7.500 đ